

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Uusima aja osakond

Getter Martinson

SUHTUMISEST PROSTITUTSIOONI
EESTI AJAKIRJANDUSE VALGUSES
AASTATEL 1920-1940

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Karin Veski, PhD
Kaasjuhendaja: Ken Kalling, MA

Tartu 2023

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Allikad.....	5
Historiograafia	7
1. Teoreetilised lähtekohad ja ajalooline kontekst.....	9
1.1 Prostitutsioon ja sellesse suhtumine Eestis enne iseseisvuse süüdi	9
1.2 Muutused prostitutsiooni korralduses iseseisvusperioodi algusaegadel.....	15
2. Prostitutsiooni ja sellega seotud probleemide kajastamisest Eesti ajakirjanduses aastatel 1920-1940.....	20
2.1 Prostitutsiooni põhjustest ajakirjanduse valguses.....	20
2.1.1 Majanduslikud põhjused	23
2.1.2 Moraali langus	25
2.1.3 Alkohol	26
2.2 Suguhaigustest ja prostitutsioonist.....	28
2.3 Lahendused prostitutsiooni probleemi ületamiseks	31
2.4 Prostitutsiooni küsimus üleriigilistel naiskongressidel.....	33
Kokkuvõte.....	40
Kasutatud allikad ja kirjandus.....	43
Summary.....	48
Lisad.....	52

Sissejuhatus

Juba Balthasar Russow tõi oma kroonikas välja kriitika Vana-Liivimaal valitsenud kombelõtvuse kohta, mida ta pidas selle hilisemate hädade otseseks põhjuseks. Hooramine ja joomine viisid alla kogu maa moraali. Kui isandad nii elasid, mis siis veel talupoegadest rääkida – see ei saanud Pühavaimu kirikuõpetaja meelest mujale kui hukatusse viia. Eriti karme sõnu leidis Russowil orduvendade kohta, kelle eluviise Rakveres kirjeldas ta järgmiselt: *“Ja Rakvere viimane ordufoogt ja käsnik oli avalik hooraja ja elas mitte ainult avalike naistega, vaid ka teiste meeste abielunaistega avalikku hoora- ja häbielu. Ja orduisandate teenrite päevatöök polnud muu kui prassimine ja porduelu, mida aga mitte mingiks häbiks ei peetud, vaid isegi auks ja vooruseks loeti”*.¹

Prostitutsioon ei kadunud Eestist kuhugi ka järgnevatel sajanditel, omandades 19. sajandil konkreetsemalt institutsionaliseeritud ilme. See elas üle ka Eestis ja kogu Euroopas Esimese maailmasõja lõpuaastatel aset leidnud kardinaalsed muutused. Puhkesid revolutsioonid, lagunesid impeeriumid ja senine maailmakord. Ainuüksi 1918. aastal nägi Eesti kolme erinevat valitsust. Segaduse keskel tuli üles ehitada oma riik. Suure tsaaririigi osast Euroopa äärealadel vabariigiks saanud Eesti tuli Venemaast lahti haakida ning ehitada üles iseseisva riigi vajadustele vastav majandus. Sõjaga käisid kaasas nälg ja epideemiad, levis kuritegevus – see tähendab tingimused prostitutsiooni levikuks.

Teiste Euroopa maade kombel iseloomustas vaadeldavat perioodi Eestis naiste rolli suurenemine ühiskonnas. Revolutsiooni käigus saadud valimisõigus kiirendas naisemantsipatsiooni veelgi. Nii nagu mõnes teises Euroopa riigis tõusid ka Eestis naised aktiivsete sõnavõtjate hulka, mis puudutab võitlust prostitutsiooni ja sellest tulenevate pahede vastu.

---

¹ Balthasar Russow. Liivimaa provintsi kroonika. Tõlkinud ja kommenteerinud Jüri Kivimäe. Tallinn: Tänapäev, 2002. Lk 147.

Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida suhtumist prostitutsiooni iseseisvusperioodi ajakirjanduses.

Uurimisküsimusteks töös on:

- Mida peeti Eestis prostitutsiooni põhjusteks?
- Miks peeti vajalikuks Eestis prostitutsiooni vastu võidelda?
- Kas prostitutsiooni peeti peaausjalikult naistega seostatavaks probleemiks või oli oma osa ka meestel?
- Milliseid lahendusi pakuti võitluseks prostitutsiooni vastu?

Töö on jaotatud kahte ossa. Esimene annab ülevaate töö teemapüstituse lähtekohtadest ja ajaloolisest kontekstist. Teises osas analüüsitakse suhtumist prostitutsiooni Eesti Vabariigis aastatel 1920-1940 ning toetatakse seda näidetega ajakirjandusest. Eraldi on analüüsitud prostitutsiooni puudutavaid uudiseid kodu- ja välismaalt, arutelu prostitutsiooni põhjusest ja tagajärgedest, ettepanekuid võitluseks prostitutsiooni ja selle tagajärgede vastu. Eraldi peatükis käsitletakse prostitutsiooni teemat ülemaalistel naiskongressidel – kujunes naisliikumine ju üheks aktiivsemaks sõnavõtjaks võitluses prostitutsiooni vastu.

Periodikas esitatud materjalide läbitöötamisel suhtun neisse allikakriitiliselt, see tähendab üritan arvestada, miks on nad ajakirjandusse sattunud ja teataval määral konkreetse ajalehe üldisemat hoiakut. Probleemiks osutus, et haruharva on prostitutsiooni puudutavad kirjutised varustatud autorite nimedega. Enamasti on tegemist refereeringute või ülevaadetega, kust autoripositsiooni on raske välja lugeda. Seetõttu on analüüsil rohkem lähtutud sellest, millest ja kui tihti kirjutati, mitte nii palju aga sellest, kuidas kirjutati.

Allikad

Prostitutsioonist Eestis leidub andmeid nii Riigiarhiivis kui Tallinna linnaarhiivis (kirjavahetust Tervishoiu Komisjoniga, korraldusi lõbumajade sulgemisest)², kuid käesolev töö keskendub omaaegsele perioodikale. Läbi on töötatud kolm ülemaalist haaret esindavat ajalehte: “Postimees”, “Päevaleht” ning “Vaba Maa” aastatest 1920-1940. Analüüsiks valiti nimetatud väljaanded, sest nad esindasid omaaegse ajakirjanduse soliidsemat poolt ega laskunud enamasti kõmumeedia tasemele. Ka esindasid nad küllaltki hästi Eesti riigi sünniga kaasas käinud avatud ja otsivat vaimu. 1920. aastast alustamine on põhjendatud Vabadussõja lõppemisega ning iseseisva riigi täieliku rakendamisega, 1940. aastal okupeeriti Eesti aga Nõukogude Liidu poolt ja vaba ajakirjandus lõpetati.

Iseloomustamiseks valimisse kuuluvaid ajalehti, tuleks alustada “Postimehest”, mis oli Eesti vanimaid ajalehti, ilmudes küll erinevate nimede all, kuid praktiliselt katkematult. Alustades ilmumist Pärnus 1857. aastal Johann Voldemar Jannseni (1819-1890) käe all “Perno Postimehena”, toodi see hiljem Tartusse ja sai nimeks “Postimees”. Eesti elu keskpunkti tõusis ta 1896. aastal, mil lehe juhtimise võttis üle Jaan Tõnisson (1868-1941), kes sellest hetkest peale jäigi “Postimehe” nimega lahutamatuks. “Postimees” oli poliitiliselt alati Jaan Tõnissoni erakonna häälekandja. Oma laadilt oli “Postimees” rahvuslikult alalhoidlik tugevate liberaalsete nootidega. Tõnissoni on peetud ka naisemantsipatsiooni pelgavaks, kuid see ei takistanud teda naisliikumise seisukohtadele oma lehes ruumi andmast. Mida võib loomulikult ka seletada sellega, et Naisliidu juht Marie Reisik (1887-1941) oli Tõnissoni Rahvaerakonna oluline liige. “Postimees” oli iseseisvas Eestis loetumaid lehti, kelle seisukohad olid alati olulised, isegi kui need olid hetkel ebapopulaarsed³. 1920ndatel aastatel kõikus “Postimehe” trükiarv 10000 ja 20000 vahel.⁴

Ajaleht “Vaba Maa” oli “Postimehest” oluliselt noorem ehk asutatud 1918. aastal, aga mitte vähem loetav. Kuigi tegemist oli Tööerakonna häälekandjaga, oli see selgelt ülemaalse haardega ja üritas

---

² Rahvusarhiiv: ERA.42. 1. 89, l.363; Tallinna Linnaarhiiv: TLA, f. 1125, n. 1, s. 60, l.1-3.

³ Krista Aru. Üks kirk, kolm mõõdet: peatükke eesti toimetajakesksest ajakirjandusest: K. A. Hermann, J. Tõnisson, K. Toom, EKLA töid kirjandusest ja kultuuriloost 6. Tartu: EKM Teaduskirjastus, 2008.

⁴ Endel Annus; Tiina Loogväli. Eestikeelne ajakirjandus: 1766-1940 II osa. Tallinn, 2002. Lk 514.

pigem tugevatest parteipoliitilistest seisukohtadest hoiduda. “Vaba Maa” oli ka “Postimehega” võrreldes rahvapärasem, mõni selle lisa lausa kollakat iseloomu. Sellele vaatamata jäi “Vaba Maa” soliidseks uudiste vahendajaks, seda suuresti tänu lehe juures pikka aega juhtivat rolli etendanud Eduard Laamanile (1888-1941), kes 1930ndate aastate teisel poolel lähenes Pätsu valitsusele.⁵ 1920. aastate teisel poolel ilmus “Vaba Maa” tiraažiga 30-40 000, mis 1930. aastate alguses langes 10-20 000-le.⁶

1905. aastal Tallinnas asutatud ning Eesti Entsüklopeedia hinnangul “lähemate sidemete loomise eest ühegi erakonnaga” hoiduda üritanud “Päevaleht” tõusis kiirelt “suurimaks ja loetavamaks eesti ajaleheks”. Suur osa selles oli lehe juhtidel, nagu Georg Eduard Luiga (1866-1936), Hans Rebane (1882-1961) ja Harald Tammer (1899-1942). Kuigi leht oli laialt levinud ja kergesti loetav, säilitas ta ometi oma soliidse ja usaldusväärse.⁷ 1920ndate aastate teisel poolel kõikus “Päevalehe” tiraaž 20 000 ja 40000 vahel, tõustes 1930ndatel 30-50000-le.⁸

Nimetatud ajalehtedes on prostitutsiooniga seotud teemasid puudutatud järgmistes kategooriates: uudised kodumaalt, välisuudised, probleemartiklid (nende seas kõnede äratrükkid) ja kuulutused-teated, mis omakorda võisid jaguneda mingite avalike ürituste (naisküsimumusele pühendatud kõnekoosolekud jne.), raamatute reklaamide jms. vahel.

Olulisema kolme päevalehe kõrval on läbi töötatud ka muid trükiseid, nagu näiteks brošüüre peetud kõnede või poleemiliste artiklitega (kutsutud ka äratrükkideks või eritrükkideks), mida pole tavaliselt aga loetud ajakirjanduse hulka kuuluvaks. Mahu poolest võivad need olla isegi raamatu mõõtu, kuid raamatute hulka kuuluvaks pole neid ka loetud. Rahvusliku liikumise perioodil arvati sedalaadi eritrükised ajakirjanduse hulka kuuluvaks, nagu Jakob Hurda ja Mihkel Veske “avalikke kirjasid”⁹, iseseisvas Eestis aga enam mitte. Aleksander Ersi hinnangul kasutati neid poleemika või selgituste viimiseks ringkondadeni, kuhu ajakirjandus ei ulatunud ning “*neidki võib võtta*

---

⁵ Epp Lauk. Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloo, 1900-1940. Tartu: TÜ Kirjastus, 2000.

⁶ E. Annus; T. Loogväli. Lk 747–748.

⁷ Krista Aru; Aavo Kokk. „Päevaleht“ ja tema ajastu. Tallinn: Eesti päevaleht, 2005. Lk 57, 76.

⁸ E. Annus; T. Loogväli. 2002. Lk 541–542.

⁹ Aleksander Ers. Eesti poliitilise võitluse brošüür 1870-1884. *Eesti Kirjandus*, nr 1, 1936. Lk 13-26.

kaasnähtusena ajakirjandusele”.¹⁰ Iseseisvas Eestis selliseid trükiseid enamasti ei kasutatud, kuid 1920. aastate algusest on mõnda sellist käesolevas töös siiski arvesse võetud.¹¹

Historiograafia

Prostitutsiooni ajaloo uurimine pole enam ammu tabu ning käsitlusi sellest on ilmunud kogu maailmas. Tsaari-Venemaa koosseisu kuulunud Läänemere provintssides 19. sajandil ja 20. alguses prostitutsiooni vallas toimunud on uurinud Siobhan Hearne, kes kaitses osalt meie Rahvusrhiivi materjalidele tuginedes sel teemal Nottinghami ülikoolis ka doktoriväitekirja.¹²

Nõukogude võimu ajal oli prostitutsiooni uurimine Eestis raskendatud, põlu all oli üldse seksuaalteemadega tegelemine. Taasiseseisvunud Eestis ilmus sel teemal 1991. aastal esimesena peamiselt meditsiiniajalooaga tegelenud Heino Gustavsoni populaarteadusliku iseloomuga raamat “Kõige vanem elukutse”, mille lähiminevikku puudutavast osast võib leida viiteid “Tallinna vanade elanike ja autori isiklike andmete kohaselt”.¹³ Prostitutsioonist Tallinna restoranides ja hotellides on juttu teinud Kalervo Hovi oma Tallinna lõbukultuuri käsitlevas raamatus.¹⁴ Viimasel ajal on ka uuritud eestlaste seksuaalsust laiemalt, sealhulgas ka prostitutsiooni. Teerajajaks oli siin Indrek Jürjo monograafia Hupelist,¹⁵ millele on järgnenud artiklid juba teiste autorite sulest, nagu Mati Laur¹⁶ ja Merili Metsvahi.¹⁷ Nemad on sama ainevaldkonda puudutanud ka teistes artiklites.¹⁸ Ulatuslikuma käsitluse on Metsvahi avaldanud ajakirjas “Ariadne lõng”¹⁹, tuginedes osaliselt

---

¹⁰ Samas. Lk 14.

¹¹ Emma Mikkelsaar. Lühike ülevaade prostitutsioonist Eestis. Tallinn: Eesti Naisorganisatsioonide Liidu kirjastus, 1921; Juhan Vilms. Poligaamiline abielu Eestis. Mõtteid mitme naise pidamise lubamise üle. Tallinn: Kirjastus AS Varrak, 1920; J. Vilms. Suguhaigused ja nendest hoidumine. Tartu: OÜ Eesti Noor kirjastus, 1922; J. Vilms. Lõbukultuurist. Tartu: Sõnavara kirjastus, 1924.

¹² Siobhan Hearne. Female prostitution in urban Russia, 1900-1917. University of Nottingham, 2017.

¹³ Heino Gustavson. Kõige vanem elukutse. Tallinn: Olion, 1991. Lk 94.

¹⁴ Kalervo Hovi. Kuld Löwi ja Kultase ajal. Tallinn: Varrak, 2003.

¹⁵ Indrek Jürjo. Liivimaa valgustaja August Wilhelm Hupel 1737-1819. Tallinn, 2004.

¹⁶ Mati Laur; Ken Ird. Hoorakaristuste kaotamine Eesti- ja Liivimaal. *Tuna*, nr 3, 2018. Lk 8-19.

¹⁷ Merili Metsvahi. Eesti naine, tubli ja kange naine. *Õpetajate Leht* 2016, 23. september. <https://opleht.ee/2016/09/eesti-naine-tubli-ja-kange-naine/>. Kasutamise kuupäev: 03.07.2023

¹⁸ M. Laur; M. Metsvahi. Talutüdruk valgustuse paistel. Lisandusi August Wilhelm Hupeli artiklile. *Tuna*, nr 4, 2016. Lk 7-13.

¹⁹ M. Metsvahi. Tüdrukut poisi käte vahelt magamast leida pole nende seas häbiasi. August Wilhelm Hupeli avaldatud talupoegade seksuaalelu kirjeldused eesti perekonna ajaloo kontekstis, *Ariadne lõng*, nr 1/2, 2015. Lk 110.

Marika Mägi varem samas avaldatud artiklile.²⁰ Otseselt prostitutsiooni uurimise vallas on oluline Jens Raevaldi 2019. aastal kaitstud magistritöö “Prostitutsioon Tartus 1880-1914”²¹, mis oli ka aluseks samateemalisele kirjutisele Tartu linnaajaloo muuseumi poolt välja antud kogumikus “Pühakutest patusteni Tartu ajaloos”²². Ajakirjas “Tuna” on samalt autorilt veel ilmunud ülevaade Rakvere lõbumajadest²³ ja Tartu linnaarst Christin Johann Ströhmbergi võitlusest süüfilise ja prostitutsiooniga.²⁴ Uusi võimalusi prostitutsiooni uurimisel näitab Kersti Lusti ja Andreas Kalkuni artikkel “Külahoorad folkloori ja kohtumaterjalide peeglis”.²⁵ Eesti Vabariigis eksisteerinud prostitutsiooni puudutatakse Helmi Mäelo paguluses avaldatud mälestustes.²⁶ Mõnevõrra heitis teemale valgust ka Tallinna minevikku tutvustanud näitus Tallinna Linnamuuseumis.²⁷

---

²⁰ Marika Mägi. Abielu, kristianiseerimine ja akulturatsioon. Perekondliku korralduse varasemast ajaloost Eestis. *Ariadne Lõng*, nr 1/2, 2009. Lk 76-101.

²¹ Jens Raevald. Prostitutsioon Tartus 1880-1914. Magistritöö. Tartu Ülikool: Ajaloo- ja arheoloogia instituut, 2019.

²² J. Raevald. Pühakutest patusteni Tartu ajaloos. Prostitutsioon Tartus 1880. aastast kuni 1909. aastani. *Tartu linnaajaloo Muuseumid*, nr 22, 2019. Lk 50–65.

²³ J. Raevald. Rakvere lõbumajad ja nende pidajad 1875-1914. *Tuna*, nr 4, 2022. Lk 62-76.

²⁴ J. Raevald. Sugulised nakkused Tartus on võtnud erakordsed mõõtmed. Tartu linnaarsti dr. Christian Johann Ströhmbergi võitlus süüfilise ja prostitutsiooniga: ülevaade olukorrast Tartus 1895. aastal. *Tuna*, nr 3, 2021. Lk 74-85.

²⁵ Andreas Kalkun; Kersti Lust. Külahoorad folkloori ja kohtumaterjalide peeglis. *Keel ja Kirjandus*, nr 3, 2021. Lk 187-210.

²⁶ Helmi Mäelo. Elutegevuses. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1961.

²⁷ Linnamuuseumi näitus “Kõlvatu Tallinn”. <https://linnamuuseum.ee/cat-linnaelumuuseum/naitus-kolvatu-tallinn/> Kasutamise kuupäev: 03.07.2023

1. Teoreetilised lähtekohad ja ajalooline kontekst

1.1 Prostitutsioon ja sellesse suhtumine Eestis enne iseseisvuse süüdi

Andmed prostituutidest ja lõbumajadest Eestis pärinevad ristiusustamise järgsest perioodist 13. sajandil, kui Eestis hakkasid tekkima linnad.²⁸ Ka mujal Euroopas on prostitutsiooni seostatud linnakeskkonnaga, mis ei tähenda, et Muinas-Eestis oleks see täielikult puudunud. Sellest pole lihtsalt juttu kirjalikes allikates, mis võib olla seletatav arusaamise puudumisest kohalike suhteliselt vabameelsete kommete vastu, nagu leebe suhtumine vallaslastesse või abieluvälistes seksuaalsuhetesse. Arheoloog Marika Mägi oletusel põhjustasid seda matrilokaalse või matrilineaarse pärandi või vähemalt nende jälgede säilumine kohalike rahvaste juures.²⁹ Merilin Metsvahi arvates oli tugeva patriarhaalse taustaga maadest tulnutel keeruline aru saada naiste sedavõrd tugevast positsioonist siinses ühiskonnas.³⁰ Sel juhul ei saa imestada, kui kohalikud tavad välismaalt tulnutele hirmsa hooramisena tundusid.

15. sajandi algusest on pärit esimesed kirjalikud andmed prostituutide olemasolust Tallinnas. Vana-Liivimaa hansalinnades olid nende tegevuseks kahtlemata soodsad tingimused. Tegemist oli ikkagi suurte kauplemiskeskustega, kus liikus arvukalt võõraid kaupmehi, sadamates meremehi ja palgasõdureid. 1403. aastal mainitakse Tallinnas “lose wyven” (võiks tõlkida avalikud naised) olemasolu. 1439. aastal kaebas aga Hans Gerweri naine, et on mehe “lahke anniga naiste” juurest kätte saanud.³¹ Kaudseks märgiks prostitutsiooni elujõust on suguhaiguste levik. Tartus on esimesed andmed süüfilise levikust pärit 15. sajandist.³² Tallinnas suleti avalikud saunad kui süüfilise kolded 15. sajandi lõpus.³³ (Teatavast seostab ametlik ajalookirjutus süüfilisepandeemia puhkemist Kolumbuse reiseidega).

---

²⁸ H. Gustavson. 1991. Lk 47.

²⁹ M. Mägi. 2009. Lk 76-101.

³⁰ M. Metsvahi. Eesti naine, tubli ja kange naine. *Veebiväljaanne Õpetajate Leht*, 2016, 23. september. <https://opleht.ee/2016/09/eesti-naine-tubli-ja-kange-naine/> Kasutamise kuupäev: 03.07.2023

³¹ H. Gustavson. 1991. Lk 47-48.

³² Teet Korsten. Tartust leitud iidne süüfilisjuhtum muudab maailmapilti. *Postimees* 2020, 27. august. <https://leht.postimees.ee/7047942/tartust-leitud-iidne-suufilisejuhtum-muudab-maailmapilti> Kasutamise kuupäev: 31.07.2023

³³ H. Gustavson. *Meditiinist Vanas Tallinnas*. Tallinn: Valgus, 1969. Lk 38.

16. sajandi teisel poolel algas Venemaa rünnakuga Eesti aladele pikem sõdade periood, mis Vana-Liivimaa heaolule lõpu tegid. Prostitutsiooni levikule aitas sõjavägede liikumine aga ainult kaasa. Tallinnas kasvas lõbutüdrukute arv vahepeal nii suureks, et need rae korraldusel linnast välja aeti. Järgmisel sajandil olid “avalikud naised” Tallinnas jälle tagasi ning 18. sajandi lõpus kaebas valgustaja Johann Christoph Petri (1762-1851), et “*armastuse pattudesse*” suhtutakse siin sallivalt ja politsei olevat lõbunaiste suhtes leebe.³⁴

Linnade kõrval levis prostitutsioon ka maapiirkondadesse. Alam-saksa keelest rändas sõna “hor” või “hohr” kiiresti Eesti keelde, kus sellel oli ka teisi vasteid. Räägiti veel bordellist tuletatud “porduelu pidamisest”, “litsi loomisest” või “ringi hulkumisest/aelemisest”. Sõnu “prostituut” või “prostitutsioon” kasutati juba uuemal ajal üksnes ametlikes tekstides.³⁵

Saksa kirikuõpetajates tekitasid eestlaste elukombed kummastust. Luteri kirikutes seati üles erilised “hoorapingid” (“Hurenschämeln”, kuhu pandi istuma “häbielu pealt tabatud”). Eestlased ei kippunud aga näiteks lapse saamist väljaspool abielu mingiks eriliseks patuks ning juba 18. sajandil “hoorapingid” likvideeriti.³⁶ Ka põlisrahvaste elust huvituvad valgustajad ei saanud neist aru³⁷ – tihti haakusid nende käsitlused valgustusajal Euroopas alanud mõttevahetusega abieluvälise seksuaalsuse üle.³⁸

Tsaari-impeeriumi Läänemere kubermangude valgustegelasest oli tuntuim Põltsamaa kirikuõpetaja August Wilhelm Hupel (1737-1819). Hupel käsitles eestlaste seksuaalmoraali oma nelja köitelises koguteoses “Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland”, konkreetselt artiklites “Ueber den Werth der Jungfrauschafft unter Ehsthen und letten” (Neitsilikkuse väärtusest eestlaste ja lätlaste juures) ja “Ueber das Hauben der ehstnischen Dirnen” (Eesti tüdrukute tanutamisest). Neis käsitles Hupel sakslaste ja eestlaste erinevaid arusaamu moraali küsimuses, mis lähtusid neitsilikkuse mõiste puudumisest eestlaste juures. Muuhulgas kirjutas Hupel:

---

³⁴ H. Gustavson. 1991. Lk 46.

³⁵ A. Kalkun; K. Lust. 2021. Lk 187-210.

³⁶ M. Laur; K. Ird. 2018. Lk 8-19.

³⁷ August Wilhem Hupel. Neitsilikkuse väärtusest eestlaste ja lätlaste hulgas. *Ajalookultuuri ajakiri Tuna*, nr 4, 2016. Lk 2-6.

³⁸ M. Metsvahi. 2015. Lk 110.

*“Selgituseks tuleb märkida, et eesti ja läti maarahva tavade kohaselt ei ole selles vähemutki laiduväärset, kui neiu noore poisi (küll mitte abielus mehe) kõrval temaga öö veedab. Kui keegi selle jutuks võtab, vastavad nad: “Aga me pole ju midagi kurja teinud” ja paljud kinnitavad, et nad on jälle üles tõustes niisama ausad, kui olid seda teineteise kõrvale heiteski. Silmatorkavat või üllatavat näevad selles vaid hellitatud või himurad välismaalased”.*³⁹ Hupel puudutas sellega seoses ka “langenud naisi”, kirjutades: *“Eeltoodust johtuvalt on arusaadav, miks saavad langedud naisterahvad sama hästi tanu alla kui karsked neiud, seda isegi juhul, kui nad on rohkem kui ühe vallaslapse ilmale toonud: nad peavad olema vaid töökad või ka omama veidi vara”.*⁴⁰

Euroopas elas prostitutsioon 18-19. sajandil seoses linnastumisega üle oma hiilgeaegu: Londonis hinnati prostituutide hulka 70000 peale, Pariisis polnud see arv palju väiksem, Viinis elanike hulka arvestades aga isegi suurem.⁴¹ See tegi ka möödapääsmatuks selle nähtuse tugevama kontrolli alla võtmise. Prantsusmaal alustati selles vallas katsetega juba 18. sajandi lõpul, 1802. aastast alates kuulusid lõbunaised arstlik-politseilise järelevalve alla kohustusega käia regulaarselt suguhaiguste kontrollis. Sama kord võeti põhimõtteliselt üle ka Tsaari-Venemaal. 1844. aastal viidi siingi sisse kord, kus prostitutsioon oli arstlik-politseilise järelevalve all lubatud, kui täidetakse hügieeni nõudeid ega rikuta avalikku korda. Esialgu kehtis nimetatud kord vaid pealinnas, kuid 1851. aastast laienes see kõigi Vene impeeriumi linnade kohta, kaasa arvatud Eesti- ja Liivimaa. Politseis prostituudina arvele võetud naisterahvas andis ära oma passi ning sai selle vastu meditsiinilise pileti, kuhu tuli hakata kandma arstlike läbivaatuste andmeid, mida kutsuti värvi järgi kollaseks passiks (Tartus, tõsi küll, oli ta roheline).⁴²

Samas oli “kõlvatus” 1866. aastal Balti kubermangudes kehtima hakanud nuhtlusseadustiku paragrahv 44 järgi karistatav kuni kuu aja pikkuse aresti või rahatrahviga kuni sada rubla.⁴³ Kõlvatuseks loeti ka prostitutsiooni, kuid politseilis-arstliku kontrolli alla kuuluvaid lõbutüdrukuid vastutusele ei võetud. Kui bordellides tegutsevaid lõbutüdrukuid oli võimalik kontrolli alla saada,

---

³⁹ Samas. Lk 110.

⁴⁰ August W. Hupel. Neitsilikkuse väärtusest eestlaste ja lätlaste hulgas. *Tuna*, nr 4, 2016. Lk 2-6.

⁴¹ J. Raevald. Prostitutsioon Tartus 1880-1914. Magistritöö. Tartu Ülikool: Ajaloo ja arheoloogia instituut, 2019. Lk 11.

⁴² J. Raevald. 2021. Lk 79.

⁴³ Samas. Lk 79.

siis kõigist prostituutidest moodustasid nad kõigest umbes viiendiku. Üksikprostituutide kontrollimine oli aga märkimisväärselt keerukam, kui mitte võimatu. 1895. aasta seisuga jagunesid teadaolevad Tartu prostituudid näiteks järgmiselt: 46 bordelliprostituuti ehk 19%, 109 üksikprostituuti ehk 44% ja 91 politseile teadaolevat, kuid seal ametlikult registreerimata prostituuti ehk 37%, lisaks loomulikult need, kellest midagi teada polnud.⁴⁴

Prostitutsiooni reguleerimise korra laiendamisel pealinnast väljapoole 1851. aastal tekkis kõigis impeeriumi linnades kohustus pidada avalike naiste nimekirju ja kontrollida nende tervislikku seisundit. Seda tehti aga erineva korralikkusega ja mõnel pool üldse mitte, mistõttu kogutud andmed on raskesti võrreldavad. Nii pole põhjust arvata, et Eesti linnade elanikud olid Vene omadest oluliselt lõbujanulisemad, siin lihtsalt täideti tsaari käsku lõbunaised registreerida saksa korralikkusega. Vanim prostituutide nimekiri Eestis on pärit Rakverest 1875. aastast, veidi hilisemad on analoogsed nimekirjad Tallinnast ja Tartust.⁴⁵

Kuigi probleem võis olla ka avalike naiste nimekirja viletsas pidamises Venemaal, torkab silma Eesti- ja Liivimaa kubermangus registreeritud prostituutide suhteliselt suur arv Venemaa sisekubermangude linnadega võrreldes. Kui Dvinskis (täna Daugavpils) tegutses ametlikult prostituute 168, Pihkvas 145, Novgorodis 55 ja Vitebskis 21, oli väikeses Tartus 285 ja Rakveres 40 prostituuti. Tartu positsioon kohaliku "lõbupealinnana" tõuseb eriti esile, kui arvestada, et kordades suuremas Tallinnas oli arvele võetud vaid 181 prostituuti. Tartu sellise esiletõusu põhjuseks oli Jens Raevaldi arvates siin asuv sõjaväeosa, arvukad üliõpilased ning kaupmeeste suur hulk elanike seas.⁴⁶ Seda, et ülikooli prostitutsiooni õitsemises Tartus rolli mängis, kinnitab Raevalla poolt toodud professor Dehio hinnang, mille kohaselt koguni 24% ülikooli lõpetajatest põdes süüfilist.⁴⁷

Viimasel ajal on rahvaluule kogusid ja vallakohtute protokolle kasutades asunud uurima ka prostitutsiooni esinemist külaühiskonnas.⁴⁸ Külaühiskonnas esines vastavat nähtust laatade või

---

⁴⁴ Samas. Lk 66.

⁴⁵ J. Raevald. 2022. Lk 62-76.

⁴⁶ J. Raevald. Magistritöö, 2019. Lk 38-40.

⁴⁷ Samas. Lk 38.

⁴⁸ A. Kalkun; K. Lust 2021. Lk 187-210.

teiste suuremate kogunemiste ajal, püsivamalt aga kõrtsides.⁴⁹ Just kõrtsid kujunesid omaaegse külaühiskonna peamisteks patuurgasteks, kus voolav alkohol soodustas ka teisi pahesid. Nagu Harjumaalt üles kirjutatud rahvalaulus nukralt öeldakse:

*“Minno mees on kõrtso peäl,
pimmeduse varjo al,
teisi naesi armastand,
minno südda kurvastand”.*⁵⁰

“Litsi löömise” või “hooramise” eest materiaalse kasu saamist rahvalauludes ja kohtuprotokollides ei eitata, aga seda ei tõsteta ka eraldi esile. Küll on säilinud laule, mis “litsiks minekuga” kaasnevat mõnusat elu kiidavad. Nagu Kose kihelkonnast üles kirjutatud

*“Mis on viga litsiks minna?
Lits saab linna ammeks minna
pia saab kanda pitsimütsid,
kael saab kanda kulda kudruseid
sõrmed hõbesõrmukseid,
kõht saab kanda klaari põlle
puusad poeseelikuida
jalad ummiskingasid”.*⁵¹

Mingist külaühiskonnas levinud erilisest liiderlikkusest rääkida siiski ei saa. Samal ajal levis baltisaksa vaimulikkonnas kartus, et linnades leviv moraalne laostumine haarab endaga kaasa ka maarahvast, seda enam, et eesti neidude “kombelõtvus” oli neile ammust aega teada. Tärkava eesti rahvuse esindajad olid selles küsimuses aga teistsugusel arvamusel. Linna pahelist mõju pelgasid nemadki, kuid lootsid selle vastu võidelda eeskätt parema haridusega.

---

⁴⁹ Samas. Lk 187-210.

⁵⁰ Samas. Lk 197.

⁵¹ Samas. Lk 195.

Kaitstes eestlaste kõrget moraali, rõhutasid eesti haritlased, et seda võib olla kõigutanud vaid sakslaste sajandeid kestnud valitsemine ja ülekoosus. Libedale teele satutakse äärmusliku viletsuse või sakste ahvatluste tulemusel, eestlaste enda moraalinormid olevat kõrged, sakslased ei saavat neist aga aru. Heaks näiteks on siin Kadrina pastor Johannes Heinrich Luther, kes 1905. aasta ärevatel päevadel asus võitlusse oma koguduse moraali eest, kirjeldades seda järgmiselt: “*Küll olen ma oma vööründrite ja kooliõpetajate abiga võidelnud poiste ööhulkumiste vastu, aga jumal paraku on rahvas loid ja sallib seda. On emasid, kes selle üle isegi rõõmustavad, et poisid nende tütreid magatavad*”.⁵² Koolijuhataja Märt Raud nägi sellises seisukohavõtus eesti rahva halvustamist ja kirjutas 50-leheküljelise isiklikele kogemustele tugineva vastulause, mis pidi tõestama eestlaste vooruslikke eluviise, muuhulgas õigustama ehal käimist. Raud saatis oma kirjutise arvustamiseks Villem Reimanile, kes soovitas küsimusega siiski veidi põhjalikumalt tegeleda ning materjali juurde koguda. Seda Raud järgnevatel aastatel tegigi. Tulemuseks oli 1915. aastal “Eesti Kultura” sarjas ilmunud 100-leheküljeline “Eesti armuilmast”⁵³, mille Raud 1961. aastal eksiilis tugevalt muudetu ja täiendatuna uuesti välja andis.⁵⁴

“Eesti armuilmast” kinnitab eestlaste kõrget moraali, kirjutades ehal käimisest, et see olnud vaba igasugusest seksuaalsusest: “*Nii kõneles üks eit: “Terve vald on mu juures maganud, aga kõik on olnud viisakad. Paarist poisist on kuulda, et neil on “käpaamet”. Nende eest hoidusid tüdrukud kui katku eest*”.⁵⁵ Raud kinnitas ka vallaslastesse väikest hulka eestlaste seas, väites, et vallaslaste sigitamises olid tihti osalised mõisnikud ise või siis mõisarahvas. Oma väidete tõestamiseks kasutas Raud doktor Bernhard Körberi (1837-1915) poolt kogutud statistikat.⁵⁶

Hoobi lõbumajandusele Eestis andis maailmasõja puhkemine, mis tõi kaasa alkoholimüügi täieliku keelu. Seda vaatamata sellele, et lõbumajades oli alkohol niigi keelatud olnud. Samal ajal paigutati Eestisse uusi sõjaväeosasid, mis aitas kaasa prostitutsiooni ja sellest tulenevalt suguhaiguste levikule, mis omakorda tekitas vajaduse aktiivsemalt selle vastu võidelda. Sellega kaasnev moraalilangus tekitas muret rahvuslikes tegelastes, eriti kui sellega kaasnes suguhaiguste levik.

---

⁵² Märt Raud. Eesti perekond aegade voolus. Stockholm: EMP, 1961. Lk 9.

⁵³ M. Raud. Eesti armuilmast. Tartu: Eesti Kultura IV, 1915.

⁵⁴ M. Raud. 1961.

⁵⁵ Samas. Lk 54.

⁵⁶ Samas. Lk 76-77.

Doktor Heinrich Koppel avaldas üldise moraali allakäigu pärast sõja ajal muret juba 1916. aastal.⁵⁷ Mida kauem sõda kestis, seda suuremaks hakkas probleem suguhaiguste levikuga eriti sõjaväelaste seas muutuma. 1917. aastal kasvas nakatunute hulk Tapale paigutatud sõdurite seas niivõrd suureks, et sealt taotleti erimeetmete rakendamist.⁵⁸

Omariikluse kehtestamise järel hakkas suguhaiguste levikut tõkestama vahepeal tekkinud Eesti Vabariigi meditsiiniteenistus.⁵⁹ Sõdade lõppedes taastus endine elu. Lõbumajandus koos kõige selle juurde kuuluvaga oli Eestis aastasadade jooksul omandanud kindlad traditsioonid, millega noorel vabariigil tuli suhestuda.

1.2 Muutused prostitutsiooni korralduses iseseisvusperioodi algusaegadel

Iseseisvumisega Eestis kaasas käinud muutused ei jätnud puutumata ka prostitutsiooni seaduslikku korraldust. Tsaari-Venemaa koosseisu kuuludes oli Eestis lähtunud selles kehtinud “kollaste passide” süsteemist, mis 1917. aasta revolutsiooniga lõpetati.⁶⁰ Tuntumad lõbumajad pandi revolutsioonisündmuste käigus põlema ning rüüstati. Uut korda ei jõutud sisse seadma hakata, sest enne saabusid Saksa okupatsiooniväed. Esiteks saartele 1917. aastal ja siis 1918. aastal juba mandrile, mis märtsis täielikult hõivati. Eestis hakkas kehtima Saksa okupatsioonirežiim.

13. märtsil 1918. aastal seati Saksa sõjaväevalitsuse poolt Tallinnas linna politsei juurde sisse kombluspolitsei ülesandega kaitsta saksa sõjaväge suguhaiguste leviku eest.⁶¹ Sõjaväevõimude poolt asutati kaheksa “*avalikku maja*”, lisaks andsid saksa võimud loa nende pidamiseks mitmele eraisikule. Prostitutsioonist elatuvad või selles kahtlustatavad naisterahvad tuli arstide poolt läbi vaadata ja vajadusel saata ravimisele. Kombluspolitsei osakonnas asus ülemana tööle vahtmeister ja lisaks kuus politseinikku. Iga kontrolli alla võetud naisterahvas sai kolmes keeles trükitud kontrollraamatu. Kokku käis saksa okupatsiooni ajal kontrollist läbi 798 naisterahvast, neist

---

⁵⁷ Heinrich Koppel. Sõda ja suguhaigused. *Tervis*, nr 1-3, 1916. Lk 7-8.

⁵⁸ H. Gustavson. 1991. Lk 59.

⁵⁹ Ken Kalling. Dermatoveneroloogia instutsionaliseerumine Eestis enne 1940. aastat. *Eesti Arst*, nr 5, 2010. Lk 339-348.

⁶⁰ E. Mikkelsaar. 1921. Lk 3-4.

⁶¹ Samas. Lk 4.

noorimad 12-14 ja vanemad üle 50 aasta vanad. Kontrolli alla sattumiseks piisas seejuures naabrite kaebusest lodevate elukommete pärast, mistõttu selle käigus avastati, et kontrollitavatest oli 37 “puutumata neitsid”.⁶²

Saksa okupatsiooni kokkukukkumisega kaasas käinud vabaduse vaimustus ei jätnud puutumata ka prostitutsiooni alal toimuvat. Nii nagu mitmel muul elualal, üritati ka siin samme seada põhimõtteliselt teisel kombel, kui seda oli tehtud tsaari või saksa ajal. Tallinna kombulusvalvekoha juhataja doktor Harry Michael Rütman (1889-1971)⁶³ kirjeldas seda hiljem järgmiselt: “*Saksa okupatsioonile järgnevas vabameelses ajajärgus viidi Tallinnas prostitutsiooni korraldamises n. n. neo-reglementarism läbi: taheti uusi teesid leida, et prostitutsiooni vähendada, avalikkude naesterahvaste seas seda omapäralist seisusetunnet ära kaotada ja selle läbi neile kergendada võimalust jälle ausale tööle tagasi pöörata*”.⁶⁴ Selleks võeti üle Soomes 1907. aastal Senati otsusega kehtestatud kord, millega kontroll prostituutide üle võeti ära politseilt ning anti linnaametnike kätte, kes suguhaiguste levitamises kahtlustavate naiste üle meditsiinilist järelevalvet korraldama asusid.⁶⁵ On selge, et politsei järelevalve alla seadmine ja ühiskonnast vähemalt osaline välja lülitamine ei sobinud iseseisvasse demokraatlikku riiki, kus naised olid revolutsiooni ajal pealegi valimisõiguse saanud. Asi polnud siiski üksnes eelnenud survevalitsuste poolt tehtu põhimõttelises eitamises, vaid ka täiesti pragmaatilises hinnangus, et mineviku poliitika polnud vähemalt antud küsimuses just kõige efektiivsem olnud. Doktor Harry Rütman leidis isegi, et okupatsioonivõimude katse politsei abil prostitutsiooni kontrolli alla saada ning suguhaiguste levikut piirata, tõi hoopis kaasa süüfilise laiema leviku.⁶⁶ Tallinna Kombulusvalvekoha inspektriss Emma Mikkelsaar (1886-1965)⁶⁷ ütles aga otse välja, “*et*

---

⁶² Samas. Lk 4-6.

⁶³ Harry Rütman oli sündinud Raplas, lõpetanud Peterburis gümnaasiumi ja õppinud Tartu Ülikoolis arstiteadust. Fraeternitas Estonia vilistlane. Osales maailmasõjas arstina, 1918-1927 Tallinna kombulusvalvekoha juhataja, seejärel arst Tallinnas. Poliitiliselt kuulus Tõnissoni Rahvaerakonda, 1941. aastal küüditati Siberisse. Pääses sealt tagasi 1956. aastal, mispeale töötas pensionile minekuni Paides arstina. Eluloolised andmed korporatsioonist Fraternitas Estica. <https://www.cfe.ee/album-esticum?show=1909#A1059>
Kasutamise kuupäev: 03.07.2023

⁶⁴ I Eesti arstide kongress. Eesti Arst, nr 4, 1922. Lk 188.

⁶⁵ Samas. Lk 178.

⁶⁶ Prostitutsioon ja selle vastu võitlemine Saksamaal ning meil // Vaba Maa 1922, nr 218, 19. september.

⁶⁷ Esimeste naisõiguslaste hulka Eestis kuulunud Emma Mikkelsaar (neiupõlvenimega Ruus) sündis Võrumaal kõrtsipidajate peres. Lõpetas Võru linnakooli ja hiljem samas õpetajakursused. Töötas lühidalt Peterburis äriteenijana, seejärel koolmeistrina Kanepis. Abiellus hilisema tuntud haridustegelase Friedrich-Volrad Mikkelsaarega, sünnitas neli last. Lühema peatumise järel Lätimaal asus abielupaar Haapsalusse, kus Emma oli muuhulgas aktiivselt tegev

politseiliselt prostitutsiooni vähendada ei suudeta, waid tarwis on põhjusi kõrwaldada, mis tema laialilagunemist edendawad”⁶⁸

Okupatsioonivägede lahkumisele maalt järgnesid prostitutsiooni vallas kiired muutused ning politseilise järelevalve kaotamine prostitutsiooni üle. Üleminekuajaks jäeti komblusmiilits endises koosseisus alles ning see asus tegelema Saksa okupatsiooni ajal tegutsenud “*avalike majade*” kinnipanekuga. Uusi lube nende asutamiseks enam välja ei antud. 1919. aasta juuniks oli töö lõpetatud ja järelevalve prostitutsiooni üle võeti politsei käest ära. Linnavalitsuse Tallinna linnavalitsuse poolt asutati tervishoiu osakonna juurde komblusvalveasutus, mis pidi vastutama suguhaiguste kontrolli ja haigestunute ravile suunamise eest. Selle etteotsa pandi juhataja-arst, keda abistas inspektrissist naisterahvas, asjaajaja, halastajaõde ja kuus agenti, neist vähemalt üks naisterahvas⁶⁹ (vt Lisa 1). Weimari Saksamaal muuseas jõuti prostitutsiooni reguleerimisel sama kaugele alles 1927. aastal.⁷⁰

Naisliikumise tegelane Helmi Mäelo (1898-1978)⁷¹ väitis Eestis kehtestatud süsteemi kirjeldades, et seda ei saa segamini ajada kollaste passide jagamisega, sest harilikku passi ei võeta kelleltki ära.

---

kohalikus karskusseltsis ja laulupäeva korraldamisel. Saadeti võimude poolt rahvusliku tegevuse eest koos abikaasaga sisuliselt välja Valka, kust asus Antslasse ja hiljem Elvasse. Oli kõikjal aktiivne seltskondlikus tegevuses. Maapäeva liige. Eesti Vabariigi käivitumise järel kutsuti abikaasa Tallinnasse Eesti koolielu uuendama ja Emma asus tööle samas komblusvalvekohas inspektrissina. Heino Rannap. Friedrich Volrad Mikkelsaar. *Pedagoogikaajakiri Kooliuuenduslane 1*, nr 19, 1997. Lk 4-11.

Mõne aasta pärast lahutas Emma Mikkelsaar abielu ja asus lastega Tartusse, kus töötas esiteks Karlova, seejärel Kaagvere lastekodu juhatajana. Jäi aktiivseks naisliikumises, valiti kahel korral Kodumajanduskoja liikmeks. Sõjapõgenikuna sattus Viljandimaale, kus töötas Sürgavere koolis pensionile minekuni. Emma Mikkelsaar suri 1965. aastal ja on maetud Võrusse. <https://www.geni.com/people/Emma-Amalie-Mikkelsaar/6000000001912118741>
Kasutamise kuupäev: 31.07.2023.

⁶⁸ E. Mikkelsaar, E. 1921. Lk 4-5.

⁶⁹ Samas. Lk 5.

⁷⁰ Julia Roos. Weimar through the Lens of Gender: Prostitution Reform, Woman’s Emancipation, and German Democracy, 1919-33. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 2010. Lk 8-10.

⁷¹ Tartumaalt pärit Mäelo (enne abiellumist Pett) lõpetas ENKS gümnaasiumi Tartus. Oli juba noorelt aktiivne karskustegelane, Naiste Karskusseltsi sekretäriks saades katkestas õpingud ülikoolis. Esines II naiskongressil kõnega karskusküsimusest. Mäelo oli lähedane Peeter Põllu perekonnale. Algas emadepäeva tähistamise Eestis, ajakirja „Eesti Naine” esimene toimetaja. Rahvaerakonna liige, kuulus Tartu linnavolikogusse. Mäelo oli tuntud oma otseütlemise poolest, mistõttu juba enne tema esinemist mõned inimesed saalist minema hiilisid. Mäelo jätkas aktiivset osalemist naisliikumises ja “Eesti Naise” toimetamist nõukogude okupatsioonini välja. 1944. aastal põgenes välismaale, jõudes üle Saksamaa Rootsi, kus elas surmani 1978. aastal. Avaldas paguluses mitmeid raamatuid, sealhulgas mälestused. Linda Uustalu. Helmi Mäelo elust ja loomingust. *Välismaise Eesti kirjanduse konverents Tallinnas 28. ja 29. november 1988*. Tallinn, 1989. Lk 98–108.

Muuhulgas kirjutas Mäelo: *“Meie riigis on keelatud endiselt Wene suur-riigi kujul awalikud lõbumajad, on kaotatud prostitueerijate kohta eripassid – kuid meie riigis ei ole prostitutsioon mitte keelatud, see elukutse on lubatud. Selle tõenduseks võtame terwishoiu peawalitsuse määrustikust prostitutsiooni ja sellega kaasaskäivate suguhaiguste vastu võitlemiseks välja par. 2, kus on öeldud: Lõbunaisterahwad võivad ainult neis ruumes oma äri ajada, mis on terwishoiuosakonna poolt registreeritud ja nõuete kohaselt sisse seatud. Nähtavasti on sellealusel registreeritud awaliku saladusena tegutsemas neli sarnast asutust, n. n. privaate, kus prostitueerijad asuvad ja tarvitajaid vastu võtavad.”*⁷² Selliseid naisterahvaid ehk kontrolli alla võetuid, oli Tallinnas 1919. aastaks 400 ümber, neist oli pea 90 protsenti eestlased. Oli ka venelasi, vähem lätlasi, lisaks üksikud sakslased, poolakad ja mustlased. Endise elukutse järgi oli pea kolmandik prostitueerijatest olnud käsitöölised, arvukalt oli nende seas ka endiseid maja- ja äriteenijad ja vabrikutöölisi, samuti lapsehoidjaid, näitlejaid ja halastajaõdesid. Suurem osa neist oli pärit Tallinnast või teistest Eesti linnadest, oluliselt vähem maapiirkondadest ja välismaalt.⁷³

Maailmasõda ja sellele järgnenud kaos olid kaasa toonud põhimõttelise nihke prostituutide paiknemises Eestis. Enne maailmasõda oli Tartus, registreeritud selgelt rohkem prostituute, kui näiteks Tallinnas, siis maailmasõja ja eriti Vabadussõja ajal toimusid olulised muutused.⁷⁴ Maapiirkondadest pealinna põgenenud rahva arvel kogunes siia arvukalt kindla töö- ja elukohata naisi, nii et pole imestada, et 1919. aastal ületas Tallinnas arvele võetud avalike naisterahvaste hulk mitmekordselt mujal Eestis registreeritute hulka kokku. Kõige suurem hulk prostituudiks loetuid väljaspool Tallinnat oli Tartus, aga ka Pärnus ja Narvas, mujal juba vähem.⁷⁵ Olukorda kokku võttes oli Emma Mikelsaar sunnitud tunnistama, et *“Iseäranis on tähelepanud igal pool, et sõja tagajärjena kõlblus langenud on haiguste % kõrgele tõusnud. Tartus on suguhaigused laiali lagunenud iseäranis nooresoo keskel”*.⁷⁶ Keerulisem oli olukord ka piirkondades, kus sõjavägi oli pikemalt viibinud.

---

⁷² H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja võitlus nende vastu // Postimees. 1930, nr 304, 8. november.

⁷³ E. Mikelsaar. 1921. Lk 8.

⁷⁴ J. Raevald. 2022.

⁷⁵ Samas. Lk 10.

⁷⁶ Samas. Lk 10.

Mujal Eestis polnud kohapealset prostitutsiooni korraldust välja kujunenud, orienteeruti Tallinna eeskujule. Nii kavandati Pärnus pealinna kombel kombustusvalvekoha sisseseadmist, Narvas kaaluti seevastu aga avaliku maja avamist. Suuremaid muutusi Tallinnaga võrreldes siiski kuskil ette ei võetud.

2. Prostitutsiooni ja sellega seotud probleemide kajastamisest Eesti ajakirjanduses aastatel 1920-1940

2.1 Prostitutsiooni põhjustest ajakirjanduse valguses

Esimesed iseseisvuse järgsed aastad olid Eestile suurte muutuste ajaks. Eesti naisliikumise tegelane Helmi Mäelo on seda oma mälestustes nimetanud hilinenud kevade ajaks: “*Seljataha jäänud mineviku vastu, mis sisaldas vene- ja saksapärasust, tunti varjamata vastumeelsust. Lääbemat püüti vabaneda ebameeldivaist vanadest iketest, mis olid rõhunud läbi aastasadade. /.../ Teadagi, et kiirjooksus hüpati üle nähtustest nagu põhjalikkus ja sügavus, mida võimaldab aeglasem areng. Kuid see oli ajakohane ja spontaanne, see oli nagu hilinenud kevad*”.⁷⁷ Probleeme oli noorel riigil küllaga. Sõda ja okupatsioonid olid maa laastanud ning inimesed vaeseks teinud. Hiigelriigi osast väikeriigiks saamisega kohanemine võttis aega. Tuli ju kogu majandus idast läände ümber orienteerida. See oli seda raskem, et samasugused raskused vaevasid ka teisi Euroopa riike, pea kõigi nende rahandus vajab stabiliseerimist.⁷⁸ Lokkav kuritegevus, elupõletamine ja prostitutsioon – iseseisva riigi ajakirjandusel teemasid kajastamiseks jätkus. Eesti Vabariigi juhtivates päevalehtedes ilmus prostitutsioonile pühendatud kirjutisi (uudiseid, probleemartikleid, kuulutusi ja teateid) rohkem just 1920ndate aastate esimesel poolel. See vastab üldiselt Eesti elus neil aastatel toimunule. Tööpuudus tegi tuntava hüppe ülespoole Eestis just 1923-1924. aastal.⁷⁹ Prostitutsiooniga seonduv oli sel ajal ühiskonna jaoks selgelt põletav küsimus, mida kinnitab ka Kalervo Hovi uurimus Tallinna ööelust.⁸⁰

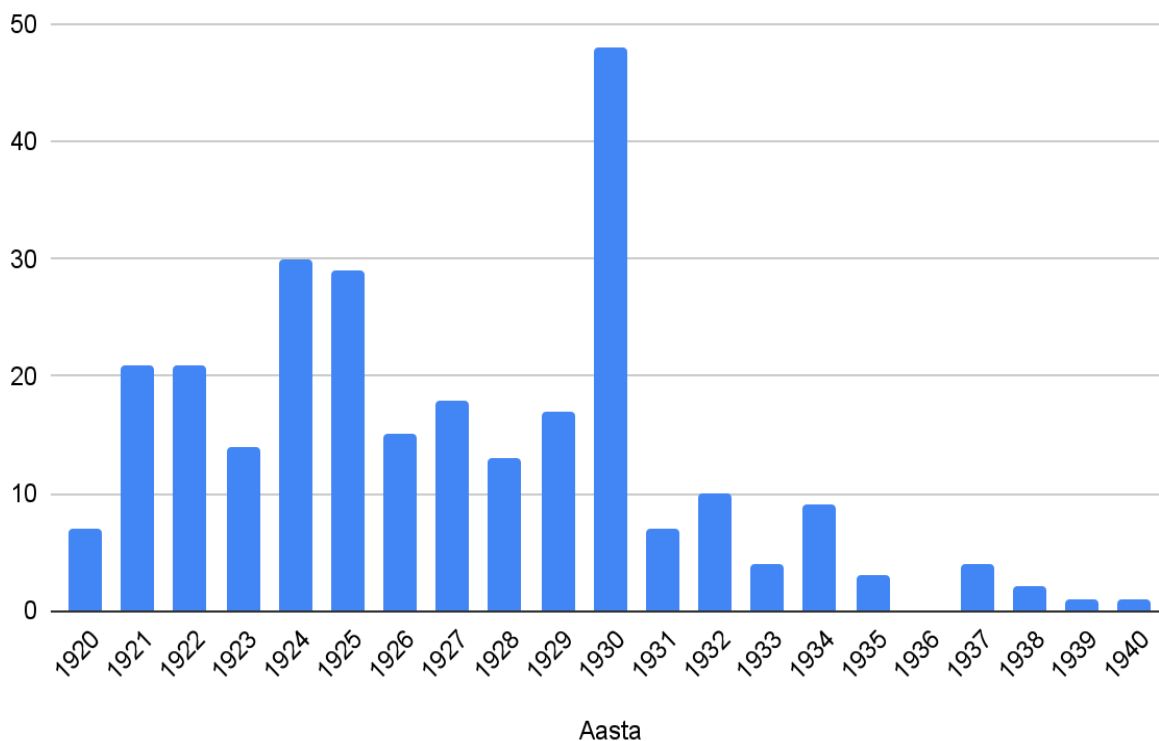
⁷⁷ H. Mäelo. Elutegevuses. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1961. Lk 14-15.

⁷⁸ Jaak Valge. Lahtirakendamine. Eesti Vabariigi majanduse stabiliseerimine 1918-1924. Tallinn: Rahvusarhiiv, 2003. Lk 62-72.

⁷⁹ Maie Pihlamägi. Tööpuudusest Eesti Vabariigis aastail 1918-1940. *Acta Historica Talliensia*, nr 10, 2006. Lk 122-141.

⁸⁰ Kalervo Hovi. Kuld Lõvi ja Kultase ajal. Tallinn: Varrak, 2003. Lk 121-122.

Joonis 1. Eesti juhtivates päevalehtedes iseseisvuse vältel prostitutsioonist avaldatud kirjutised

Allikad: Postimees, Päevaleht, Vaba Maa 1920-1940

Prostitutsiooni puudutavate kirjutiste hulk kasvas 1920ndate aastate keskpaigani, (kõrgemas punktis, 1924. aastal ilmus neid 28), hakates seejärel aegamisi vähenema. 1930. aastatel kiirenes langus veelgi. Tundub, et politsei järelevalvest loobumine tekitas 4-5. aasta jooksul üleminekuperioodi mõningase segadusega, mis pakkus ainet paljudele uudislugudele. Seejärel olukord stabiliseerus ja kirjutiste hulk vähenes. Andmed prostitutsiooni puudutavate uudiste tsenseerimisest või enesetsensuurist puuduvad, kui selleks mitte lugeda rutiinseid kurtmisi noorsoo kõlbluse allakäigu pärast ajakirjanduses ilmuvate “erutavate” uudiste tulemusel. 1930. aastate II poolel kaotas tema seoses olukorra üldise stabiliseerimisega ja majandusliku olukorra paranemisega lihtsalt ilmselt aktuaalsuse. Seda tõdeb ka Kallervo Hovi uurimuses Tallinna

restoranidest kinnitades, “korrarikumiste olulist vähenemist Tallinna restoranidest”.⁸¹ Üldisest jadast väljalangev anomaalia ehk kirjutiste järk kasv üheks aastaks, oli tingitud Helmi Mäelo kõmulisest kõnest IV naiskongressil ja poleemikast selle ümber 1930. aastal (vt lähemalt ptk 2.4).

Peamiseks küsimuseks, millele kodu- ja välisuudiste ning arvamused artiklite abil eesti ajakirjanduses vastust otsiti, olid prostitutsiooni põhjused või siis selle püsivust soodustavad tegurid. Kahtlejad selles, et prostitutsioon on pahe, minu poolt läbi vaadatud artiklites ei olnud. Ka ei üritatud prostitutsiooni esitada “paratamatu pahena”, millega tuleks lihtsalt leppida. See-eest toodi naiskongressil peetud kõnedes välja, et prostitutsioon alandab naiste väärikust. Laiem avalikkus sai neist Emma Mikkelsaare seisukohtadest teada tema kõne trükkimise kaudu eraldi brošüürina.⁸² Lähenedamine prostitutsiooni küsimustele jäi siiski meestekeskseks, mis mehel seksuaalset tunnistas, “korralikud” naisel aga mitte. Siiski – doktor Juhan Vilms (1893-1952)⁸³, kes tõi välja tähelepanekuid “meeste loomulikest vajadustest”, tunnistas siiski ka samasuguseid vajadusi naiste juures, kirjutades: *“Kui oma ümber vaatame, siis näeme kui palju monogaamia ohvrid ja kõrvalekaldumist nõuab – sundides inimese loomulikku tungi teatavasse kitsasse raami. Meesterahwa poligaamilised kalduvused on üldiselt tuttavad, kuna naisterahwas ka just monogaamia tarvis loodud ei ole! Üksluisus teeb tuimaks - see on hingeeluline säädus”*.⁸⁴

Ühte konkreetset põhjust toonastel sõnavõtjatel prostitutsiooni levikule välja tuua siiski ei õnnestunud. Prostitutsiooni tekitavaks peeti mitut tegurit, mis üksteist ei välistanud, vaid pigem täiendasid. Tallinna kombulsvalekoha inspektriss Emma Mikkelsaar võttis need kokku järgmiselt: *“Kui meie neid põhjusi vaatleme, mis naisterahwaid prostitutsiooni teele wiivad, siis*

---

⁸¹ K. Hovi. 2003. Lk 283.

⁸² E. Mikkelsaar. 1921. Lk 19; II ülemaaline naiskongress // Päevaleht 1920, nr 262, 17. november.

⁸³ Meditsiinidoktor Juhan (ka Johannes) Vilms oli Päästekomitee liikme Jüri Vilmsi (1889-1918) noorem vend. Pilstvere kihelkonnas Kabala vallas sündinud Juhan lõpetas Tartu Reaalkooli ning õppis alates 1914. aastast arstiteadust Tartu ülikoolis, evakueerudes koos sellega Tomski, kus lõpetas 1919. aastal ülikooli. 1923. aastal kaitses ta Tartus väitekirja ja sai Dr. med. kraadi. 1926. aastal asus ta praktiseerima naha- ja suguhaiguste arstina tööle Tallinnas. Juhan Vilms oli aktiivne karskustegelane, vahepeal ka Karskusliidu esimees. Poliitiliselt kuulus Tööerakonda, oli Riigikogu IV koosseisu ja ka Tallinna linnavolikogu liige. Oli tuntud ekstravagantsete seisukohtade poolest (nt kutsudes üles mitmenaisepidamisele), propageeris eugeenikat, hiljem tegeles kutsekodade ülesehitamise küsimustega. Lõi tõuparandust propageerides laineid Rahvusliku Kasvatuse Kongressil. Suutis esimesel punasel aastal nõukogude võimudel kuidagi kahe silma vahele jääda. Teist korda ta neid ootama ei jäänud, põgenes 1943. aastal Soome, sealt järgmisel aastal Rootsi ning lõpetades Buenos Aireses Argentiinas, kus suri 1952. aastal. Tema juba kodumaal alustatud ja paguluses lõpetatud mahukat käsikirja rahvatervishoiust säilitatakse Riigiarhiivis. Ken Kalling. Näitlik juhtum Eesti meditsiini loost: dr. Juhan Vilms ja eugeenika. *Eesti Arst*, nr 3, 2002. Lk. 182–85.

⁸⁴ Juhan Vilms. Poligaamiline abielu Eestis. Mõtteid mitme naise pidamise lubamise üle. Tallinn: Kirjastus AS Varrak, 1920. Lk 34.

on neid küll nii mitmekesiseid ja nii palju, et üksikult üleslugeda võimata, küll aga võib neid kahte osasse kokku võtta: rasked majanduslikud olud ja madal hariduse tasapind. Sinna juurde pesitsewad veel paljud muud põhjused: päriwus, teiste eeskuju, meelitus, joomine, laiskus jne.”⁸⁵

Kui prostituutidelt endilt küsiti, miks nad sellele teele sattusid, vastati enamasti, et vaesus koos viletsate sotsiaaloludega ning siis soov kergema elu järele. Kaalukas roll oli vastuste kohaselt ka alkoholil. Nimetatud kolm tegurit – sotsiaalsed olud, (majanduslikud põhjused), kõlbluse allakäik ja alkohol – tõusid esile ka ajakirjanduses⁸⁶ (vt Lisa 3).

2.1.1 Majanduslikud põhjused

Sagedasti nähti prostitutsioonis vaesuse ja viletsate sotsiaalsete olude tulemust. Pikk ja kurnav sõda koos mitme okupatsiooniga olid majandusele halvasti mõjunud. Otsustavalt asuti läbi viima maareformi, mis kokkuvõttes lükkas Eesti majanduse käima⁸⁷, kuid mille esimesed aastad paiskasid ühiskonna põhjalikult segamini. Paljud lahkusid maapiirkondadest ja läksid linnadesse õnne otsima. Lootused siit naistele sobivat tööd ja sissetulekut leida osutusid aga illusoorseks. Tallinna kombulusvalvekoha inspektriss Emma Mikkelsaar kirjeldas seda järgmiselt: *“Igal sügisel walgub linnadesse, iseäranis pealinna, hulk noori naisterahwaid, et siin omale talweks tööd leida. Töö leidmine on raske, seda teab igäüks. Perekondades ja ärides vähendatakse teenijate arwu, wabrikud seisavad ja kui töö kuskil algab, on seal endiseid töölisi järge ootamas. Wähe on neid, kes iseseisvalt mõnda tööala leida saaks või kes ise midagi oskavad teha. Tööotsijad enamasti selliseid, kes ühtegi tööd pole õppinud ja kellel ka linna tulles õppimise wõimalus puudu”*.⁸⁸ Lootus tsaariaegne tööstuspotentsiaal vähemalt osaliselt käiku anda osutus petlikuks. Suutmatus suhteid Venemaaga järsult läbi lõigata viis 1923-1924. aasta majanduskriisini ja tööpuuduse kasvule. Olukord hakkas paranema alles peale majanduspoliitika täielikku muutmist.⁸⁹

Eesti Vabariik hakkas kasvuraskustest juba üle saama, kuid siis puhkes ülemaailmne majanduskriis. Sellega kaasnenud majandusprobleemid ja tööpuudus löid prostitutsioonile uue

---

⁸⁵ E. Mikkelsaar. 1921. Lk 14.

⁸⁶ Meie sotsiaalpoliitika. Terwishoid // Postimees 1924, nr 8, 9. jaanuar; H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende vastu // Postimees 930, nr 306, 10. november; Prostitutsioon ja selle lewing // Päewaleht 1930. nr 90, 1. aprill.

⁸⁷ J. Valge. 2003. Lk 348-351.

⁸⁸ E. Mikkelsaar. 1921. Lk 14.

⁸⁹ J. Valge. 2003. Lk 200-248.

kasvulava. Sellises olukorras oli loomulik, et Helmi Mäelo andis oma suurt kõmu tekitanud kõnele naiskongressil 1930. aastal nimeks just “Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende vastu”⁹⁰ (vt lähemalt ptk 2.4). Kuigi Mäelo rääkis selles paljudest kitsaskohtadest, olid Naisliidu juhid tal palunud erilist tähelepanu pöörata just maaelus tekkinud raske olukorra tõttu linnadesse tööd otsima tulnute korterioludele, mille kehva olukorda Naisliit kavatses järgmisena valitsuse ees üles tõsta. Seda Mäelo tegigi, rõhutades: *“Korteri küsimus on kogu rahwa küsimus, sest kodust kaswawad wälja meie rahwa kõlblised alused, 1927. a. rahwalugemise andmetel on Tartus 49,99 prots. elanikke, kes elawad ühetoalistes korterites, milliseid on Tartus 61,93prots. kogu korterite arwust. Niisugustes korterites õiteb tiisikus, õitseb prostitutsioon juba lastewaheliselt, niisugustes korterites ei wõi kaswada meie riigile kehaliselt ega waimliselt tugewaid ja terweid kodanikke.”*⁹¹ Rohkem vaesust ja tööpuudust prostitutsiooni põhjusena Mäelo ei rõhutanud, sest peamiselt juhtisid naise tema meelest eksiteele lodev eluviis ja vale kasvatus, millele omakorda võisid viletsad korteriolud kaasa aidata. Seda, et prostitutsiooniga tegelema viis vaesus, toetasid mitmed uudislood. Juba pealkirjad, nagu “Prostitutsioon on meie leib” kõnelesid enda eest.⁹²

Teistes kirjutistes kinnitati aga väidet, et tänavale viis naisterahvaid igatsus ilusate riiete ja üldse “magusa” elu järele. Võrreldes eelpooltoodud tabelit prostitutsiooni teema käsitlemise kohta ajakirjanduses Maie Pihlamäe poolt toodud andmetega tööpuudusest Eesti Vabariigis⁹³ on näha, et kui iseseisvuse esimestel aastatel klapiwad need üsna hästi, siis 1930. aastatel enam mitte. Kui esimese suurema majanduskriisi ajal 1923-1924. aastal kasvas tööpuudus tuntavalt, siis samadesse aastatesse langeb ka tähelepanu kasv prostitutsiooniga seotud teemade vastu. Ülemaailmse majanduskriisi ajal jõudis tööpuudus tippu aastaks 1933, huvi prostitutsiooniga seotud teemade vastu sedalaadi kasvu aga ei näita. Järgnenud majandusliku kasvu aastatel jäid kirjutised prostitutsioonist aga juba üsna haruldaseks.

---

⁹⁰ H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 304, 8. november; Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 305. 9. november; Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 306, 10. november.

⁹¹ Samas. 1930, 9. november.

⁹² Prostitutsioon on meie leib // Vaba Maa 1927, nr 149, 7. juuli.

⁹³ M. Pihlamägi. 2006. Lk 122-141.

2.1.2 Moraali langus

Viletsate sotsiaalolude ning paremast haridusest ilmajäämise kõrval kiputi prostitutsiooni püsimise peamiseks põhjuseks pidama moraali üldist allakäiku ja sellega kaasnevad puudujääke laste kasvatamisel. Lisaks sõjale oli oma mõju ka ühiskonna meeleoludel. Iseseisvuse esimestel aastatel loodeti Venemaad ja Euroopat vahendades kergelt rikkaks saada. Nii nagu sõjajärgsel Saksamaal levis ka Eestis ohjeldamatu pidutsemine ja elu põletamine.⁹⁴ Saksamaal andis sellele hoogu uut tüüpi iseseisva ja iseteadliku naise, “Bubikopfi” ilmumine⁹⁵, mis jõudis kiirelt ka Eestisse. Selle ajastu mentaliteeti on Anton Hansen Tammsaare (1878-1940) kirjeldanud oma “Tõe ja õiguse” neljandas osas ja sõjaeelse Eesti ilmselt tuntuim karikaturist Gori (Vello Agori 1894-1944) oma karikatuuridel. Selle taustal pole ime, et ilusate riiete ja elamise nimel enesemüümise teed mindi. Tallinna kombulusvalvekoha inspektriss Emma Mikkelsaar kirjutas sellest 1920. aastal järgmist: *“Et paljud naisterahwad raskete elutingimiste pärast ennast uulitsaelule pühendavad, näitab juba see, et enamasti mitte keegi neist oma eluga rahul ei ole ja esimesel võimalusel seda jätavad. 50 minu poolt ülekuulatud naisterahvast on ainult 11 oma eluga rahul. Mitmed, kellel mehed wangis kadunud või surnud, võtavad ise omale kontroll-raamatu [„kollase passi“] ja toovad ta jälle ära, kui mees tagasi tulnud. Mõned ütlevad: Ma käin ainult nii kaua väljas, kunni korralikud riided ja muud tarvilikud asjad saan, või jälle kunni omale nii palju raha teenin, et midagi ette võtta võin”*.⁹⁶

Ka laste kasvatamisel võis algusest peale väärrele teele sattuda, seda eriti linnas. Helmi Mäelo küsis 1930. aastal naiskongressil peetud kõnes, kuidas võiks laste kasvatamisel oodata neile tugevama kõlbelise selgroo kasvatamist, kui ollakse sunnitud elama pead-jalad koos ühes väikeses korteris. Sellises olukorras on lapsed tahes või tahtmata tunnistajaks vanemate seksuaalilele ja muule, mis ei peaks olema väikestele lastele mõeldud.⁹⁷ Mäelo poolt konverentsil esitatud näited olid tollases kontekstis šokeerivad: *“Olen aastate jooksul jälginud ühte perekonda. Seal on palju lapsi ja nad on vaesed, elavad kõik ühes toas ja magavad, peale haige ema segamini põrandal. Wanem tütar.*

---

⁹⁴ J. Roos. 2010.

⁹⁵ Atina Grossmann. *Girlkultur or Thoroughly Rationalized Female: A New Woman in Weimar Germany. Woman in Culture and Politics: A Century of Change.* Bloomington: Indiana University Press, 1986. Lk 62–64.

⁹⁶ E. Mikkelsaar. Lk 16-17.

⁹⁷ H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja võitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 305, 9. november.

15-16aastane, elab kokku isaga, kes teda selleks on sundinud. Isa on joodik. Nooremad lapsed teavad õe ja isa vahekorda, on näinud, kõnelevad sellest päris loomulikult. Nägin hiljuti selle perekonna tütarlast, kes oli mõni aasta tagasi, millisest ajast pärit olukorra ligem kirjeldus, 10 aastane ja ma olen kindel, et ta on läinud juba seda teed, mis talle kodus ette näidatud”⁹⁸ (vt Lisa 8).

Naiste Karskusliidu sekretär Helmi Mäelo ja teisedki süüdistasid ka kaasaegset kirjandust ja filmikunsti madalate instinktide õhutamise ning moraaliõhvuse propageerimise eest. Eraldi võttis Mäelo ette ajakirjanduse, mis olevat oma kasvatuslikust rollist loobunud ning kirjutavat peamiselt kuritegudest, joomisest ja pidutsemisest – ühesõnaga sellest, mis müüb.⁹⁹ Prostitutsiooni soodustavaks peetavat “lõbukultuuri” kritiseeris ka doktor Juhan Vilms, kirjutades: “*Sugutungil põhinev halb lõbukultuur, peale halbade tervislike järelduste on see veel kõlbeliselt halvaloomuline – õitseb lopsakalt avalik ja salajane prostitutsioon, armukeste pidamine, hirmul põhinev suguline kooselu, naiste kauplemine, pornograafia levimine, sündimata ja kergesisuline sugutungil erutav kirjandus, kunst ja kino, lisaks kuritegevus.*”¹⁰⁰ Kõik nimetatud pahed olid lähedalt seotud alkoholiga, mille vastane võitlus oli prostitutsiooni piiramise katsetega tihedalt läbi põimunud.

2.1.3 Alkohol

Alkoholi tarvitamine Eestis hakkas kasvama 18. sajandil, muutudes tõsisemaks probleemiks 19. sajandil. Mõisnikud vajasid üha rohkem sissetulekut ja selle jaoks pakkus kõrtside avamine kerget lahendust. Kõrtsid olid prostitutsioonile aga tihti kasvulavaks. Karskusliikumine oli oluline osa rahvuslikust liikumisest, mille abil loodeti seista degenaratsiooni soodustavate tegurite vastu, mille hulka lisaks alkoholile loeti ka suguhaigused ning prostitutsioon. Seetõttu ei saa imestada, et peaaegu kõik prostitutsiooni teemal sõnavõtjad olid ühtlasi karskusliikumise aktivistid. Kui mõnes teises teguris prostitutsiooni põhjustajana võidi eriarvamusel olla, siis alkoholis sellele kaasaaitajana olid peaaegu kõik ühel nõul. Näiteks kui arstide kongressil Tartus 1922. aastal üritas

---

⁹⁸ Samas.

⁹⁹ H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja võitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 306, 10. november.

¹⁰⁰ J. Vilms. Lõbukultuurist. Tartu: Sõnavara kirjastus, 1924. Lk 29.

mõni välisesineja väita, et nii suurt rolli alkoholile omistada ei saa, suruti selline lähenemine kiiresti maha.¹⁰¹

Alkoholi ja prostitutsiooni, ka alkoholi ning suguhaiguste seoseid rõhutasid kõik peamised prostitutsiooni teemal iseseisvusajal sõna võtnud. Tallinna kombulusvalvekoha inspektriss Emma Mikkelsaar tõi näiteks 1920. aastal naiskongressil kõneldes välja, et “*palju meie naiste neitsilikkust on riisunud just wiina abil*”, lisades muuhulgas: “*ja mis tuleks meil siis sellestki seisukohast muud nõuda, kui et alkohol kaoks.*”¹⁰² Soome eeskujul keeluseaduse kehtestamist nõuti naiskongressidel¹⁰³, kuid tulemusi sel polnud.

Mitmetes kirjutistes näitas seost alkoholi ja prostitutsiooni vahel doktor Juhan Vilms, kes leidis küll, et alkoholi otsene negatiivne mõju tervisele võib olla raskesti arusaadav, kuid igal juhul avaldab see isegi väikestes kogudes eriti naiste sugutungile ärritavat mõju, võttes küsimuse kokku järgmiselt: “*Suguline lõbu käib käsikäes viinaga, kõik avalikud majad, restoranid, varieteed, kohvimajad ja kahtlased tantsupidud on niisutatud viinast ja selle aurust. Viin ergutab, tõstab tuju, kihutab inimesi ülemäära tegudele, ka sugulises mõttes. Muidu ettevaatlik ja mõtleja inimene eksib suure kuraasi tõttu mitu korda kergemini. Viinaga võrgutatakse tütarlapsi, vähendatakse naiste vastupaneku võimu ja ergutatakse, tõstetakse sugulist lõbu himuorgiates. See on kõigile selge. Prof Paldrocki Tartu statistika ütleb selle kohta: 1359 haiguse juhtumisest olid 759 karskes olekus haiguse saanud, 739 vähe joonud, 462 kõvasti joonud.*”¹⁰⁴ Vähemalt sama liini, kui mitte kõvematki, järgis Karskusliidu sekretär Helmi Mäelo: “*Ilusal näol on joomine tunginud meie kodudesse, koduse weini walmistamise ja tarwitamise näol. Selle nii „ilmsüütu” joogiga kaswatatakse maast madalast ühte meie lapsed, et nad kodust wäljainnes oleksid joomisele küpsed. Kas meie hetkegi pole mõelnud sellele?!*”¹⁰⁵ Seost alkoholi ja prostitutsiooni vahel on näidatud ka uudislugudes: enamasti võeti “daamekesi” illegaalse tegevusega vahele kõrtsides või

---

¹⁰¹ I Eesti Arstide kongress. *Eesti Arst*, nr 4, 1922. Lk 194-195.

¹⁰² E. Mikkelsaar. 1921. Lk 18.

¹⁰³ II ülemaaline naiskongress // Päevaleht 1920, nr 262, 17. november.

¹⁰⁴ J. Vilms. Suguhaigused ja nendest hoidumine. Tartu: OÜ Noor-Eesti kirjastus, 1922. Lk 23.

¹⁰⁵ H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 306, 10. november.

teistes joomaasutustes, küll oli politsei poolt numbritoast tabatud paarike maani täis, küll oli kogu looga lihtsalt palju alkoholi seotud¹⁰⁶ (vt Lisa 4). Sama rõhutati ka välisuudistes.

Eriti raevukalt võitles alkoholi vastu omaaegne revolutsionäär, end Ameerikas sisse seadnud ja professoriks saanud Peeter Speek (1873-1968)¹⁰⁷ oma eesti ajakirjanduses ilmunud “Ameerika kirjades”, leides lahendust heitluses pahede vastu nende ärakeelamises.¹⁰⁸ Ameerika keeluseaduste kõrvalmõjudest Speek paraku ei kirjutanud. Prostitutsiooni “ära keelamise” petlikest tagajärgedest kirjutati aga teiste maade kogemusi tutvustades.¹⁰⁹ Keeluseadus jäi Eestis igal juhul kehtestamata.

2.2 Suguhaigustest ja prostitutsioonist

Paralleelselt prostitutsiooni kasvuga saavutasid 19. sajandi teisel poolel Euroopas laia leviku erinevad suguhaigused.¹¹⁰ Sajandi lõpu seisuga diagnoositi Venemaal süüfilis 4,38 miljonil inimesel.¹¹¹ Samasugune olukord valitses ka impeeriumi Läänemere provintsid. 1895. aastal kuulutas Tartu linnaarst doktor Christian Johann Ströhmberg (1851-1907), et “*sugulised nakkused Tartus on võtnud erakordsed mõõtmed*”¹¹². Süüfilise vastu polnud leitud veel korralikku ravi, puudulikud olid ka kaitsevahendid. Sajandi algul astuti Saksamaal nii ühtede kui teiste juures otsustav samm edasi, kuid alanud maailmasõda takistas avastuste levikut.¹¹³

Eelnevast lähtuvalt pole imestada, et I Eesti arstide kongressil Tartus 1921. aasta detsembris pühendati võitlusele suguhaiguste vastu eraldi sektsioon.¹¹⁴ Suguhaiguste leviku piiramist peeti vajalikuks, kuid saadi aru, et lootust seda registreeritud prostituutide kontrollimise kaudu teha, on

---

¹⁰⁶ Alasti paar kabinetis // Vaba Maa 1927, nr . 291, 11. detsember; Restoran “Nahkhiir” kuiwaks // Vaba Maa 1935, nr 140, 8. juuni; Kurikuulus “Koit” kutsub? // Vaba Maa 1926, nr 28 ; 1. oktoober; Wiru ja Harju tänavatel seatakse kord jalule // Vaba Maa 1920, nr 285, 6. detsember.

¹⁰⁷ Peeter Aleksander Speek oli Tartu Õpetajate Seminari haridusega külakoolmeister, kes põgenes 1905. aastal karistusalkade eest Ameerikasse. Speek saatis Eestisse pikki kirju. saatis Eestisse pikki kirju. Kuidas külakoolmeister. Pedro Krusten. Õhtupoolik Deep Riveris. *Eesti kultuuri ja kirjanduse ajakiri Tulimuld*, nr 2- 3, 1964. Lk 180-92.

¹⁰⁸ Ameerika kirjad // Postimees 1924, nr 209, 6. august ; Ameerika kirjad // Postimees 1924, nr 210, 7. august.

¹⁰⁹ Rahvasteliit ja walge orjakaubandus // Vaba Maa 1931, nr 181, 5. august.

¹¹⁰ Raevald, Jens. 2021. Lk 74.

¹¹¹ Samas. Lk 74.

¹¹² Samas. Lk 82.

¹¹³ Samas. Lk 76.

¹¹⁴ Eesti arstide kongressi resolutsioonid suguhaiguste vastu võitlemise kohta // Päevaleht 1921, nr 328, 7. detsember.

sügavalt illusoorne.¹¹⁵ Mitmed esinejad, alates Aleksander Paldrokist (1871-1944)¹¹⁶, kinnitasid, et rohkem kui pooltel juhtumitel pole suguhaigus saadud registreeritud lõbunaiselt. Tallinnas võivat seda kergesti saada näiteks lisateenistust otsivatelt abielunaistelt, kelle kõrvaltegevusest abikaasad midagi ei tea. Doktor Harry Rütman kirjeldas olukorda Tallinnas järgmiselt: “*Võib oletada, et salajalt Tallinnas ennast prostitueerivad varieteede näitlejannad; on märgata kafeedes ja restoranides mitte vähe kahtlasi naesterahvaid, kes hää ülesastumisega, väga ettevaatlikud ja väljamaalastega liiguvad ja selle tõttu arstlisele kontrollile ligipääsematud. Kui mõni nendest kaebuse põhjal järelevaatusele valvekohta kutsutakse, siis on kindel, et mõni mõjuv isik leidub, kes tema eest vastutab*”.¹¹⁷

Kõige “revolutsioonilisema” ettekande pidas doktor Juhan Vilms, kes oli eelmisel aastal esitanud ettepaneku seadustada Eestis mitmenaisepidamine (vt Lisa 6 ja 7). Kongressil kuulutas Vilms kogu senise lähenemise võitlusele suguhaigustega asjatuks, kuulutades: “*Võitlus suguhaiguste vastu on ainult siis tagajärjekas, kui meie põhjused kaotame /.../ Meie arstide jõud peab pöörduma kõigepäält suguhaiguste põhjuste kaotamisele. Suguhaiguste vastu võitlemine teisel teel, on ainult häda abinõu*”.¹¹⁸ Arstide kongressil Vilmsi ettepanekud keskenduda sotsiaalsete probleemide lahendamisele vaimustust ei tekitanud, neid kiputi vaata et enamlaste poolt Venemaal esitatavatega võrdlema. Vilms tõmbas ka ise tagasi, kinnitades, et “*loomulikult peab sotsiaalne reform tema üldises mõttes minema evolutsiooniliselt, aga mitte revolutsiooniliselt, mille pankrotti Venemaa hiilgavalt tõendab*”.¹¹⁹ Evolutsioonilisel teel edasiminekut toetasid ka arstide kongressi otsused. Tõdedes, et suguhaiguste levikus ei mängi enam määravat rolli prostituudid, andsid mitmed eriti vanemasse generatsiooni kuuluvatest arstidest mõista, et suguhaiguste levikule on kaasa aidanud naiste emantsipeerumine. Näiteks Eesti arstide I kongressil Tartus 1921. aastal võitlusest

---

¹¹⁵ Eesti arstide kongressi resolutsioonid suguhaiguste vastu võitlemise kohta // Päevaleht 1921, nr 328, 7. detsember; Prostitutsioon Tallinnas. // Päevaleht 1921, nr 355, 14. detsember.

¹¹⁶ Aleksander Paldrok oli Eesti silmapaistvamaid arstiteadlasi, kes oli kolm korda esitatud Nobeli meditsiinipreemiale, mis tal jäi aga saamata. Ka tema oli Frat. Estica vilistlane. Ennastsalgava töö eest Vabadussõja ajal Tervishoiuvalitsuses ülendati Paldrok sanitaar-kindralmajoriks ja talle omistati Vabadusrist. Paldrok oli tegev naha- ja suguhaiguste alal, rahvusvahelise tuntuse omandas leeprahaigete ravimisel. Oli aktiivne karskustegelane. Ants Haavel. Professor Aleksander Paldrok – maailmamainega teadlane, arst ja ühiskonnategelane. *Eesti Arst*, nr 2, 1991. Lk 110–12.

¹¹⁷ I Eesti Arstide kongress. *Eesti Arst*, nr 4, 1922. Lk 191.

¹¹⁸ Samas. Lk 193.

¹¹⁹ Samas. Lk 194.

suguhaiguste vastu põhiettekande pidanud Aleksander Paldrok pidas naiste emantsipatsiooni üheks suguhaiguste levikut soodustavaks teguriks, üteldes muuhulgas: *“Mitte kodusse ei koondunud tegevus, vaid ta on töökohta üle läinud - perekonnast lahus. Iseseisev on naisterahvas töökohal: tal on oma teenistus ja perekonna sidemed ei köida teda. Teenistusega on tihti tingitud kodukolde jäädavalt mahajätmine ja ühes sellega kaovad pereisa järevalve ja kaitsetegevus. Kergendatud saab suguline läbikäimine väljaspool abielu ning ehtimise edvistus ning lõbutsemine võtavad maad”*.¹²⁰

Paldrokiga sarnaseid seisukohti avaldas ka Juhan Vilms: *“Praegune vallaliste olemasolust nii lopsakalt materjaali saav naisemantsipatsioon - omab oma hääde külgede kõrval väga halvad tagajärjed - meheliku joonte järeleahvimine. Meie kultuur on nii kaugelle jõudnud, et naisemantsipatsioon võis tekkida. Kuid meie väikerahvas peame kõigepäält nõudma, et naisterahvas oleks esmalt normaal inimene ja siis alles seltskondline võitleja, kõigepäält ema ja siis alles mehega võistleja, kõigepäält laste kasvataja ja siis alles advokaat, arst, “rüiginaine” jne. Ses mõttes tuleb meil Eesti naisliikumises väga suurt ettevaatust ja isegi konservatismi ülesnäidata. Emantsipatsioon toogu ühes ainult sisemist haridust, välispidist kasvatust, kuid jätku naiselikuks. Ärgu viidu ta naise õlle klasside, paberosside ja muu bummeldamise nähtusteni”*.¹²¹

Osade arstide seas oli levinud naiste suhtes isegi teatav üleolev hoiak. Näiteks pakkus Juhan Vilms välja milliste väliste tundemärkide järgi võib “langenud” naisterahvast ära tunda: *“Üldiselt on teada et laste emad on harilikult prisked ja õitseva väljanägemisega, kahtlast sugulist elu elavad vallalised naised ja abielunaised on kahvatud, kuivad ja närviliste näojoontega”*.¹²²

Noorema arstkonna hoiakud kippusid neis küsimustes olema teistsugused. Harry Rütman kaldus näiteks võitluses suguhaiguste leviku vastu naisliikumises pigem liitlast nägema, nõudes ühtlasi vahetegemise lõpetamist selles meeste ja naiste vahel. Noorem arstikond oli rohkem ringi liikunud ning kursis uuemate suundumustega võitluses suguhaiguste vastu. Tallinna kombulusvalve osakonna juhataja doktor Harry Rütman saadeti Tallinna linna poolt lausa eraldi Saksamaale viimaseid õppetunde omandama. Sealt naastes nõudis Rütman, et mehi hakataks suguhaiguste levitamise eest samal kombel kontrollima ja kohtlema nagu naisi. Ja üldse olevat ainsaks

---

¹²⁰ Ülesanne, millega viivitada ei tohi // Päevaleht 1921, nr 323, 2. detsember

¹²¹ J. Vilms. 1920. Lk 38.

¹²² J. Vilms. 1924. Lk 24.

võimaluseks prostitutsioonile tegelikult lõpp teha on vähendada meeste nõudlust selle järele, väites, et vaid “*suguiha täitmise raskendamise*ga” on lootust sihile jõuda¹²³ (vt Lisa 9).

2.3 Lahendused prostitutsiooni probleemi ületamiseks

Kui Saksa okupatsiooni kokkuvarisemise järel mindi Tallinnas prostitutsiooni kontrollimisel üle Soomes juba aastaid kasutatud korrale, on Tallinna komblusvalvekoha juhataja doktor Harry Rütman seda hiljem põhjendanud järgmiselt: “*Komblusvalvekoht, aru saada, et prostitutsioonis majanduslised ja kasvatustlised momendid tähtsamad on kui vaimlised kalduvused, on alati püüdnud avalikke naesterahvaid iseseisvamateks teha, mitte lubades avalikke majasid avada, selle asemel toetades avalikkude naesterahaste ühiskorterisi, kus igäüks vaba üürnikuna oma äri ajab*”.¹²⁴ Ka politseilikust järelevalvest loobumine tõi esimestel aastatel kaasa segadust. Ilmselt tundus, et nüüd on igasugune kontroll kadunud ja teha võib kõike, mis pähe tuleb. Seda suhteliselt metsikut aega on kajastanud ka Kalervo Hovi oma raamatus Tallinna lustielust.¹²⁵ Ajakirjanduse teadetel tehti isegi juttu bordellide taaskäivitamisest¹²⁶, kuigi pole teada, et keegi midagi sellist või üldse politsei järelevalve taastamist prostituutide üle konkreetselt pakkunud oleks. Probleemidele viitab ka suur nimetatud teemale pühendatud uudiste hulk ajakirjanduses. Mõned neist on üsna värvikad, kus kirjeldati, kuidas saadi mõne tänava kontrollimisel kätte 28 arstlikku kontrolli eiranud avalikku naist või kuidas toodi tänavalt ära 12-aastane plikake, kes põdes nii süüfilist kui gonorröat või kuidas visati teolt tabatud paarikese poolt neid avastanud inspektorile vastu solgipang.¹²⁷ Ometi suutis Tallinna komblusvalvekoht end siiski kiirelt kehtestada ning olukord stabiliseerus. Kui esialgu ei tahetud komblusvalvekoha inspektorite autoriteeti tunnustada, siis jaotati neile politsei poolt töötõendid ja pandi neid vajadusel politseinikuid saatma ning olukord muutus. Kui neil aastatel üldse rakendatud korra parandamisele mõeldi, siis pigem selle täiendava liberaliseerimise kui kontrolli suurendamise suunas. Harry Rütman arvas näiteks, et “*praeguse korralduse puudulikkuse pääle vaatamata, meil Eestis Rootsi seadust maksma panna, veel*

---

¹²³ Prostitutsioon pealinnas // Vaba Maa 1923, nr 194, 26. august.

¹²⁴ I Eesti arstide kongress. *Eesti Arst*, 1922, nr 4. Lk 189.

¹²⁵ K. Hovi. 2003. Lk 121-122.

¹²⁶ Awalikud majad Tallinnas awatakse? // Vaba Maa 1921, nr 21, 26. jaanuar.

¹²⁷ Wiru ja Harju tänavatel seatakse kord jalule // Vaba Maa 1920, nr 285, 6. detsember; Wõitlus prostitutsiooni vastu rakendatud // Vaba Maa 1924, nr 94, 25. aprill.

*varajane oleks, sest meie ühiskondlise elu korraldamine on selleks veel madalal arenemise astmel. Tähtis oleks meil esialgu: noorsoo eetilise tasapinna tõstmine; väljas pool abielu laste ja nende emade üheõiguslus abielussündinute ja olijatega; langenud naesterahvaste päästeseltside, naisühingute ja hoolekande asutuste tööde kooskõlasse viimine; noorsoo ja rahva tutvustamine suguhaiguste ja nende tagajärgedega, maksuta suguhaiguste ambulatooriumide ja haigemaja osakondade avamine; moodsate sotsiaal-hügieene nõuetele vastavate seadustega kõlbluseta tegudele ja suguhaiguste laialilagunemisele piiride panemine ja palju teisi ühiskondlisi probleeme. Need tulevad enne lahendada, alles siis võime abolitsionistlikelt prostitutsiooni valvet kõrvaldada. Seni aga peame püüdma prostitutsiooni võimalikult puht tervishoidliselt saneerida”.*¹²⁸

I Eesti arstide kongressil 1921. aastal pakuti ühe vahendina võitluses prostitutsiooni vastu välja suguhaiguste ja prostitutsiooni vastu võitleva seltsi loomist, mis Saksamaal oli end hästi õigustanud.¹²⁹ Moodustati isegi algatusrühm ja avaldati üleskutseid ajakirjanduses¹³⁰, kuid ettevõtmine jäi toppama. 1926. aastal võeti seltsi loomine siiski uuesti üles. “Päevalehes” avaldatud üleskutses põhjendati vajadust sellise seltsi järele ja tutvustati sedalaadi ühingute edukat tegevust Saksamaal.¹³¹ Üleskutses öeldi muuhulgas järgmist: “*Wõitlus suguhaiguste vastu senisel kujul jääb ikkagi hüüdjaks hääleks kõrbes, kui seltskond ise ühes seniste sel alal töötavate asutustega seda asja oma kätte ei võta. /.../ Seltsil oleks osakonnad üle maa ja sinna kuuluksid eeskätt arstid, pedagoogid ja juristid*”.¹³² Jutuks see paraku jäi, elulooma kavandatud seltsist igal juhul ei saanud.

Tallinnas Saksa okupatsiooni lagunemisel kehtima pandud ja hiljem mujale Eestis laiendatud korda ei üritanud ajakirjanduses vaidlustada, rääkimata mingite konkreetsete ettepanekute esitamisest (vt Lisa 5). Lõplikult kinnitas seda 1927. aastal Riigikogu poolt vastu võetud “Rahva tervishoiu korraldamise seadus”, mis andis suguhaiguste leviku tõkestamise kõrval ka

---

¹²⁸ I Eesti arstide kongress. *Eesti Arst*, nr 4, 1922. Lk 191.

¹²⁹ I. Eesti arstide kongressi resolutsioonid suguhaiguste vastu võitlemise kohta // Päevaleht 1921, nr 328, 7. detsember.

¹³⁰ Ülesanne, millega viivitada ei tohi // Päevaleht 1921, nr 323, 2. detsember.

¹³¹ Wõitluseks suguhaiguste vastu // Päevaleht 1926, nr 250, 15. august.

¹³² Samas.

prostituutsiooni vastu võitlemise Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsuse pädevusse. See kord jäi kehtima Eesti Vabariigi likvideerimiseni Nõukogude Liidu poolt.

2.4 Prostituutsiooni küsimus üleriigilistel naiskongressidel

Võitlusest prostituutsiooni vastu kujunes kiiresti oluline teema ka Eesti naisliikumise jaoks. Rahvuslikul ärkamisajal ilmnenu märgid naiste organiseerumisest said uue tõuke 1905. aasta revolutsiooni sündmustest, mil 1906. aastal asutati Tartu Naisselts. Kasutades 1917. aasta Veebruarirevolutsioonis kätte võidetud vabadusi, kutsus Tartu Naisselts sama aasta mais Tartus kokku I Eesti Naiskongressi, kus osalesid paarikümne uue seltsi esindajad. Nõuti naistele võrdseid õigusi meestega, sealhulgas poliitilisi õigusi. Üles võeti ka naisorganisatsioonide koondava keskorganisatsiooni loomine.¹³³ Järgmisel kongressil 1920. aastal see ka asutati Eesti Naisorganisatsioonide Liidu (1930. aastast Eesti Naisliidu) nime all. Olukorda, kuhu naised Eesti iseseisvumise järel sattusid, on tuntud naisliikumise tegelane Helmi Mäelo hiljem iseloomustanud järgmiselt: *“Eesti iseseisvumisega saabunud ootamatu samaõiguslus naisele oli nagu aastakümnete võitlusest ülehüppamine. Meie naiste laiad hulgad ei teadnud kuigi palju teiste rahvaste naisliikumise ideedest, nende võitluskibedust suurema osa inimkonna, mille moodustasid naised, vabastamiseks vähema osa eestkostmise alt. Üheõigusluse rüppelangemine oli eesti naisele nagu uus maiusroog, mille maitsega pidi alles harjuma”*.¹³⁴

Seda olukorda iseloomustas ka Asutava Kogu naissaadikute eestvõtmisel kokku kutsutud II naiskongressil arutluse alla võetud küsimuste rohkus.¹³⁵ Käsitleti teemasid alates perekonnaõiguse uuendamisest ja lõpetades naisharidusega. Kongressi mõjukamaks sõnavõtuks sai Tallinna linna kombulusvalvekoha inspektrissi Emma Amalie Mikkelsaare ülevaade prostituutsioonist Eestis. Mikkelsaar mõistis kongressil esiteks prostituutsiooni karmide sõnadega hukka, näidates just selle kahjulikkust naiste jaoks: *“Üks naiselu suurematest pahedest on prostituutsioon, mida niipalju kui ta naisterahwa kohta käib, võiks nimetada naisterahwa kauplemiseks oma naiselikkusega. Niisugune kauplemine on naist alati ääretumalt alandanud. Rahuajal oli hädaoht prostituutsioonist*

---

¹³³ Esimene Eesti naiskongress Tartus // Postimees 1917, nr 119, 31. mai.

¹³⁴ H. Mäelo. 1961. Lk. 70.

¹³⁵ Teine üleriikline naiskongress // Waba Maa 1920, nr 262, 16. november.

ühiskonnale võrdlemisi väike, mispärast selle küsimusega meil Eestis vähe tegemist tuli teha. Sõjaolude tõttu on aga prostitutsioon ja sellega tema kaasas käivad viletsused tugewasti kaswanud, nii et temast enam waikides mööda minna ei tohi”.¹³⁶ Samas leidis ta, et suguhaigustele on raske piiri panna, kui jätkatakse meeste ja naiste käsitlemist eri kriteeriumite kohaselt: *Kuid küsitawaks jääb meil ka suguhaigustele kindla tõkke panemine nii kaua, kuni meie sunduslikult üles otsime ja rawitseme ainult haigeid naisterahwaid, kuna samasugused haiged mehed wabalt ümber jooksewad. Praegu on küll kombuswalwekohas kaebuse puhul sugu peale waatamata ühtlasi toimetatud kõikidega, kuid tundub siiski, nagu oleks mehed eesõigustatud haiged. Just praegustel oludel oleks ammu aeg ka meeste kontrolli sisse seada! Juhtumisi, kus mehi sunduslikult arstliselt järele waadati, on nii vähe, et sellest rääkidagi ei maksa”*¹³⁷ (vt Lisa 2). Seejuures nägi Mikkelsaar probleemi alust juba laste vales kasvatuses, õhates: *“Millal saame meie, emad nii kaugele, et meil pojad oleks, kes sugulikku karskust poissmehena niisama kõrgelt hindaks kui oma mõrsja neitsilikkust?”*¹³⁸ Olukorra paranemisele võis tema meelest kaasa aidata ka “libedale tee” sattunud naisterahvaid ühiskonda tagasi aitavate seltskondlike asutuste loomine. Eriti lootis Mikkelsaar Saksamaal levinud kasvatusasutustele ehk magdaleniumitele, kust eksiteele sattunud naisterahvastele vajadusel peavarju pakuti.¹³⁹ Kõne lõpetuseks esitas Mikkelsaar rea konkreetseid ettepanekuid, mis leidsid kajastust ka kongressi otsustes. Üldse avaldas ta kõne nii tugevat muljet, et naiskongressil tehti ettepanek töötada välja kava, *“mis määral ja kuidas suguhaiguste vastu wõidelda”*.¹⁴⁰ Selleks said Mikkelsaare ettepanekutest Naiskongressi otsused. Nii taotles naiskongress:

1. *“et suuremates linnades naisseltside juures awataks öömajad ja töökuulamise kohad ajutiselt kodutuile ja töötumaile;*
2. *et alkoholi, kui kõlbluse waenlase keeluseadust nõutaks;*
3. *et abiellu astujatelt registreerimise büroodes terwisetunnistust nõutaks;*
4. *et prostitueeritute ja joomarite wanemate juurest lapsed sundusliselt ära wõetaks ja pandaks hoolekande-wanemate juure wõi kaswatusmajadesse.*

¹³⁶ E. Mikkelsaar. 1921. Lk 4.

¹³⁷ Samas. Lk 13.

¹³⁸ Samas. Lk 19.

¹³⁹ Teine üleriikline naiskongress // Waba Maa 1920, nr 262, 16. november.

¹⁴⁰ II ülemaaline naiskongress // Päevaleht 1920, nr 262, 17. november

5. *et tervishoiu peawalitsuselt tungiwalt nõutaks ka suguhaigustes kahtlaste meeste sundusliku järelwaatuse ja rawitsemise sisseseadmist;*
6. *et Tallinna linnawalitsuselt nõutaks: 1) et naissuguhaiguste haigemajas eraldataks alaealised ja esimest korda haigemajasse sattunud – elukutselistest awalikkudest naisterahwastest, 2) see osakond wiidaks üle mõne teise haigemaja juure, kus kohe silma ei torkaks nende haigus; 3) kõigile haigemajas viibijatele töowõimulistele muretsetaks tööd ja mõistlikku ajawiidet (esialgsed töökojad, raamatukogu j.n.e.);*
7. *et töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt kawatsetud paranduskooli Magdaleeniumi awamine ja otstarbe kohaselt sisseseadmine rutuliseks ja hädasti tarwiliseks tunnistataks ja soowitataks, et ka teistes linnades naisseltsid tööõpetuse koolisid awaks;*
8. *et õpilasi koolides tutvustataks suguelu küsimusega”.*¹⁴¹

Eesti Naisorganisatsioonide Liit otsustas Mikkelsaare kõne välja anda eraldi trükisena, mis järgmisel aastal ka teoks sai.¹⁴² Kuigi selle levik polnud nii lai, nagu Naisorganisatsioonide Liidus loodetud oli, tekitas see ometi arutelu, mis antud olukorras oli vast kõige olulisem. Mikkelsaare esitatud ja naiskongressi poolt heaks kiidetud punktid aga jäidki kõige konkreetsemaks tegevuskavaks võitluses prostitutsiooni vastu. Kuigi prostitutsiooni probleemid kuhugi ei kadunud, koondus naisliikumise tähelepanu heitlustele perekonnaõiguse ümber, millele oli pühendatud ka enamuse 1925. aasta sügisel toimunud III Naiskongressi sõnavõttudest.

Uuesti tõusis võitlus prostitutsiooni vastu naisliikumises esile IV üleriiklikul naiskongressil 1930. aastal, mil Helmi Mäelo pühendas sellele suure osa ajakirjanduses laia kajastamist leidnud ja siin juba varem ära märgitud ettekandest “*Sotsiaalsed pahed ja wõitus nende wastu*”.¹⁴³ Maie Pihlamägi näitab oma uurimuses tööpuudusest Eesti Vabariigis, et see tegi 1930. aastal hüppe ülespoole, paisudes järgnevalt päris hirmuäratavate mõõtmeteni.¹⁴⁴ Võimalik, et Eestisse jõudev ülemaailmne majanduskriis oli tööpuudust suurendades toonud rohkem inimesi tänavale, muutes

---

¹⁴¹ E. Mikkelsaar. 1921. Lk 21-22.

¹⁴² Samas.

¹⁴³ H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja wõitus nende wastu // Postimees 1930, nr 304, 8. november; Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende wastu. Postimees 1930, nr 305. 9. november; Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende wastu // Postimees 1930, nr 306, 10. november.

¹⁴⁴ M. Pihlamägi. 2006. Lk 122-141.

prostitutsiooni probleemi taas aktuaalsemaks. Seetõttu leidis see tähelepanu ka 1930. aastal peetud IV naiskongressil. Võitlusest suguhaiguste vastu rääkis kongressil doktor Alma Rostfeld (1883-1959), Rostfeld pidas suguhaiguste tekitajaks “*sugulist lodevust, moraalilangust perekonnas, laiskust ja kergemeelsust*”, suurimaks levitajaks aga “*ametlikku ja salajast prostitutsiooni*”.¹⁴⁵ Viimast omakorda toetavad töötus, majanduslikud raskused, viletsad korteriolud, alkoholism ja teised sotsiaalsed probleemid.

Laineid lõi kongressil aga just Mäelo esinemine. “Postimees” luges Mäelo esinemist niivõrd oluliseks, et avaldas selle tervikuna läbi kolme numbri. Mäelol oli tegelikult palutud kõnelda korteriküsimusest, millest naiskongress kavatses Vabariigi Valitsusele resolutsiooni esitada. Seni oli korterikitsikus olnud rohkem sotsiaaldemokraatide ja konkreetsemalt Mihkel Martna (1860-1934) päevakorras, nüüd kavatses aga ka naisliikumine selle küsimusega rohkem tegelema hakata. Mäelo pühendaski osa ettekande korterikitsikusest tulenevatele probleemidele, jõudes sealt aga kiiresti prostitutsiooni teemale. Materjali selleks sai Mäelo Emma Mikkelsaarelt, kes aitas tal kõneks valmistuda.

Mäelo nimetas võitlust prostitutsiooni vastu Eesti rahva tuleviku jaoks saatuslikuks küsimuseks¹⁴⁶ ega säästnud värve prostitutsiooni ulatuse kirjeldamisel. Mäelo esinemine tekitas sellise skandaali, et oma mälestuste kohaselt sattus ta sellega “*elu raskeimasse konflikt*”. Mäelo kirjutab mälestustes, et “*prostitutsiooniküsimus oli juba eelnevatel kordadel naiskongressidel ja koosolekuil kõne all olnud, eriti suguhaiguste hädaohu levimise tõttu, kuna selle haiguse sundravimisele nõuti ainult naisi, mitte aga haigust edasikandvaid mehi*”.¹⁴⁷ Nii vihjas Mäelo esiteks lodevate elukommetega meestele, nõudes ühtlasi meeste ja naiste võrdset kohtlemist võitluses suguhaiguste vastu. Ja mitte ainult seal.

Mäelo kritiseeris teravalt üldse meeste ja naiste kohtlemist erinevate kriteeriumite kohaselt. Probleemid hakkavat pihta juba laste kasvatuses: “*Korralikkude püüete ja korraliku elu vastutus pannakse ainult tütarlastele, kuna poistele juba maast madalast sisendatakse arvamine, et nemad wõiwad kõik, sest neile ei hakka midagi külge. Seda wale kasvatuslist alust näeme mitte ainult*

---

¹⁴⁵ Üleriiklik naiskongress lõppes pühapäeval // Päevaleht 1930, nr 301, 4. november.

¹⁴⁶ H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja võitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 304, 8. november.

¹⁴⁷ H. Mäelo. 1961. Lk 78.

kodus, waid ka koolides ja kaswõi prostitutsiooni wastu wõitlemisel".¹⁴⁸ Edasi läks Mäelo aga juba päris konkreetseks, kuulutades: *"Naisliikumise wastased panevad wiimasel ajal sagedased abielulahutused kõik naisliikumise arvele. Naised olla üleskihutatud, nad ei tahtvat enam täita omi kohustusi, kuid tõsiselt on asi nii, et naisliikumine on naistes kasvatanud rohkem iseteadvust ja see suurem iseteadvus nõuab ka mehelt rohkem enesesalgamist, mitte ainult isewalitsejat ja "kõikide wabaduste" kandjat, mispärast tekivad wastolud ja järgnewad lahutused. Prostitutsiooni wastu wõitlemisel on relwad sihitud kõik naise wastu, ainult par. 6 puudutatakse meest, kus öeldakse, et tema suguhaiguse edasilaotamise kartuse korral peab käima sundusliku rawi alla. On ju tõsi, et see küsimus puudutab rohkem naist, kuid ka see on tõsi, et suguhaigust kannavad edasi mehed samuti, kui naised ja ebakõlbelist elu elawad mehed samuti kui naised, mispärast on päris loomulik, et sama mõõdupuu peab olema mõlematele*".¹⁴⁹ Meeste hoiaku kritiseerimise järel asus Mäelo tegelema korralikuks peetavate prouade ja preilidega, kelle elukombed tegelikult nii korralikud polnud, mainides naisüliõpilasi ja naisõpetajaid. Hiljem on ta lisanud seletuseks, et *"Soome kongressidel oldi selleski küsimuses märksa rangemad. Prostitueerijaiks nimetati ka neid, kes end lubasid täna ühele, homme teisele mõne õhtusöögi või kingi eest. Seda deklareerisin ka mina oma referaadis*".¹⁵⁰

Kongressi otsused jäid eelnevat arvesse võttes isegi suhteliselt rahulikuks: *"4. üleriiklik naiskongress tunnistab tarwiliseks igakülgse wõitluse prostitutsiooni wastu, aluseks wõttes ühesuguse mõõdupuu mehele kui ka naisele, selleks tuleb nõnda ka poeglastele isakohustuste selgitamist koolis, nagu seda tehakse tütarlastele emakohustuste selgitamisel, ja naispolitseinikkude arwu suurendada, neid paigutadades igasse linna*".¹⁵¹ See ei hoidnud Mäelo mälestuste kohaselt aga ära skandaali puhkemist tema esinemise ümber, pikka õiendamist ajakirjanduses¹⁵² ja koguni ettepanekuid Mäelo seltskonnast välja visata ning boikoti alla panna. Naiste Karskusliidu juhatuses küsis ka Mäelo ise, kas oleks Karskusliidul parem, kui ta oma kohalt

---

¹⁴⁸ H. Mäelo. Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende wastu // Postimees 1930, nr 305, 9. november.

¹⁴⁹ Samas.

¹⁵⁰ H. Mäelo. 1961. Lk 78.

¹⁵¹ Üleriiklik naiskongress lõppes pühapäewal // Päewaleht 1930, nr 301, 4. november.

¹⁵² Kas Tartu Ülikoolis käib prostitueeriwaid naisi? // Päewaleht 1930, nr 316, 19. november; Üliõpilaskonna põhikirja kawand arwustustules // Päewaleht 1930, nr 303, 6. november.

tagasi astuks, kuid Emma Mikkelsaar ja Helmi Põld kaitsesid tema esinemist tugevalt, nii et Mäelo jäi ametisse.¹⁵³

Peagi pahameel siiski vaibus, Mäelo poolt tõstatatud probleemid aga ei kadunud kuhugi, kuigi seoses majandusliku olukorra paranemisega hakkas tähelepanu prostitutsiooni küsimuselt minema nihkuma. Mis kadumise märke aga ei ilmutanud, oli naiste võrdõiguslikkuse nõue ja arusaamine vajadusest lõpetada meeste ja naiste erinev kohtlemine võitluses suguhaiguste leviku vastu¹⁵⁴ 1935. aastal Tallinnas toimunud kõnekoosolekul näiteks kuulutati, et *“on täiesti ülekohtune kombulswalwes registreerida ainult naisi, tuleks registreerida ka haigust lewitawaid mehi”*.¹⁵⁵ Naisliidu jaoks polnud prostitutsioon aga enam mitte kõige põletavam probleem, selle tähelepanu nihkus teistele küsimustele, nagu perekonnaõiguse uuendamine ja naiste kutseharidus. 1935. aasta lõpul toimus suure pidulikkusega viies naiskongress. Ettekanded keskendusid naise osale kodus ja noorsookasvatusele. 1936. aastal kutsuti teiste kutsekodade kõrval ellu ka naiste tööd ja tegemisi korraldama pidav Kodumajanduskoda.

Prostitutsiooni küsimused kerkisid ajakirjanduses siiski üles edaspidigi, probleemi teravik hakkas seoses majandusliku olukorra paranemisega ja kuritegevuse vähenemisega aga pikkamisi tahapoole vajuma. Ka Kalervo Hovi kinnitab oma raamatus Tallinna löbustusasutustest, et 1930ndatel aastatel vähenes nii prostitutsiooniga seotud kui teiste korrariikumiste hulk pealinna restoranides-hotellides järsult.¹⁵⁶ Siiski kerkisid prostitutsiooni küsimused ajakirjanduses üles edaspidigi. Iseseisvuse lõpuks jõuti ka mõne juba iseseisvusaja alguses esitatud nõudmise täitmiseni: 1937. aastal avas Tartus ukсед esimene magdaleenium. “Postimehes” ilmunud lühikeses teates andis kirikuõpetaja Jaan Treumann (1881-1941)¹⁵⁷ sellest teada järgmiselt: *“Asi on nii kaugel: Magdaleenium on walmis. Ta on wabas Eestis esimene. Kutsun uulitsalt põgenewaid tütarlapsi sinna warjupaika. Ülesandmine minu kõnetundidel argipäewiti kella hommikul kuni*

---

¹⁵³ H. Mäelo. 1961. Lk 80.

¹⁵⁴ Miks suguhaigused ei kao? // Postimees 1932, nr 172, 27. juuli.

¹⁵⁵ Abieluõnne aluseks laps. Nelja arsti lühiloengud “Helioses” // Vaba Maa 1935, nr 290, 9. detsember.

¹⁵⁶ K. Hovi. 2003. Lk 283.

¹⁵⁷ Jaan Treumann oli pikalt Tartu Peetri koguduse II pihtkonna õpetajaks. Tegutses ka linnavolikogu liikmena. Oli linnanõunik ja abilinnapea. Korporatsioon Fraternitas Estica auvilistlane. <https://www.cfe.ee/auvilistlased#A933> Kasutamise kuupäev: 21.08.23.

kella 12ni".¹⁵⁸ Mõne aasta pärast tegi Nõukogude Liit vabale Eestile lõpu. Eesti sisenes sootuks teistsugusesse ajastusse.

---

¹⁵⁸ Tartu teated. Kutse. // Postimees 1937, nr 53, 23. veebruar.

Kokkuvõte

Esimesed kirjalikud andmed prostitutsiooni olemasolust Eestis pärinevad ristiusustamise järgsest ajast, mil Eestis hakkasid tekkima linnad. Prostitutsioon elas üle ka järgnenud sajandid, mil Eesti vallutasid kord ühe, siis teise riigi sõjaväed, kuni see pikemaks ajaks Venemaa kätte langes. Tsaari-impeeriumi osana elas Eesti pikalt 19. sajandil kehtima pandud “kollaste passide” korra kohaselt, mis nõudis lõbunaiste registreerimist ning allutamist politsei-arstlikule järelevalvele. 1917. aasta revolutsioon lõpetas sellise olukorra. 1918. aasta alguses okupeeriti Eesti Saksa vägede poolt ning siin rakendati reguleeritud prostitutsiooni mudelit nagu Saksamaal. Sama aasta novembris varises ka Saksa okupatsioonivõim kokku ning saabus vabadus. See tõi kaasa politsei kontrolli kaotamise ning ülemineku vabameelsemale süsteemile, mis võeti üle Soomest. Alguses hakkas see kehtima Tallinnas, kust laienes aja jooksul üle maa.

Andes endale aru oma tagasihoidlikust arengutasemest vanade Euroopa riikidega võrreldes, ei üritanud Eesti prostitutsiooni korraldamise alal midagi revolutsioonilist korda saata, küll aga õppida teiste maade kogemustest. Juba esimesel Eesti arstide kongressil 1921. aastal rääkisid oma maade poliitikast prostitutsiooni suhtes külalisesinejad Soomest ja Saksamaalt, edaspidi saadeti mõni ametimees lausa mitmeks kuuks välismaale võitluses prostitutsiooni vastu kogemusi omandama. Tihedalt tutvustati välisriikides sel alal toimuvat ka ajalehtede veergudel.

Prostitutsiooni ja sellega seotud teemade kajastamise dünaamika iseseisvusaja juhtivates päevalehtedes järgis iseseisva Eesti arenguetappe. Kõige tihedamalt ilmus sellest artikleid või uudiseid iseseisvuse kättevõitmise järel 1920ndate aastate esimesel poolel. Elu normaliseerudes, majandusprobleemide ja kuritegevuse vähenedes, hakkas ka huvi prostitutsiooniga seotud teemade vastu langema ning sellele pühendatud kirjutiste hulk kuivas kokku. Erandiks oli siin 1930. aasta, mil Helmi Mäelo poolt naiskongressil kõne ümber puhkenud skandaal kirjutiste hulga hetkeks taas üles tõstis. Tekib küsimus, miks vähenesid kirjutised prostitutsioonist 1930. aastate II poolel uuritud ajakirjanduses sedavõrd drastiliselt. Uuritud materjal ei näita siiski, et tegemist oleks olnud “vaikiva ajastu” seotud tsensuuri survega, pigem oli tegemist üldise majandusliku olukorra paranemisega ja kuritegevuse vähenemisega. Parteipoliitikaga prostitutsiooni teema seotud polnud, kuigi mitmed selle kohta aktiivselt sõna võtnud, nagu Harry Rütman või Helmi Mäelo

kuulusid Jaan Tõnissoni Rahvaerakonda. Pigem võib erinevusi leida erinevate põlvkondade hoiakutes.

Prostitutsiooni põhjustena ei eitatud ajakirjanduses raskeid majanduslikke ja sotsiaalseid olusid, nagu korteripuudus, kuid ka ei ületähtsustatud neid. Rohkem tehti, eriti uudiste tasandil, juttu alkoholi seosest prostitutsiooniga. Võitlust prostitutsiooni vastu peeti vajalikuks panemaks piiri suguhaiguste levikule, kuid rõhutati ka prostitutsiooni naisi alandavat iseloomu. Aja möödudes hakati üha rohkem rääkima prostitutsiooni kõlbelisest aspektist ja seda nii meeste kui naiste seisukohast vaadates. Eriti rõhutasid naisliikumise tegelased, et probleemi lahendamiseks ei saa süüdistada ainult naisi, vaid ka meeste olemuslikult vale haridust, keda kasvatatakse lapsest saati otsekui eesõigustatud kihina. Mis puutub ettepanekutesse olukorra parandamiseks, siis neid ajakirjanduses eriti ei arutatud. Tundub, et iseseisvuse sündides Soome eeskujul kehtestatud vabameelne kord oli enamusele vastuvõetav. Seda arusaama toetasid arvukad ajakirjanduses avaldatud uudislööd välismaalt. Seetõttu ettepanekuid selle muutmiseks ka ei esitatud.

Iseseisvusaja ajakirjanduse prostitutsiooni temaatikasse suhtumise avamine võimaldab ka valgustada üht aspekti naisliikumise ajaloos ja tõsta esile seni varju jäänud tegelasi, nagu Emma Mikkelsaart. Just tema ja hiljem Helmi Mäelo tõstsid esimestena üles naiste meestega võrdse kohtlemise nõude võitluses suguhaiguste vastu ja suutsid seda teemat üleval hoida, vaatamata Helmi Mäelot tabanud suurtele skandaalidele. Naisliikumise ja naiskongresside osa prostitutsiooni probleemi teadvustamisel ja sellevastase tegevuse suunamisel võib kokkuvõttes lugeda küllaltki suureks. Ka mujal Euroopas täitis naisliikumine enamasti sama rolli. Ka Eestis aitas naisliikumise selgitustöö vähemalt võitluses suguhaiguste leviku vastu meeste ja naiste võrdsele kohtlemisele kaasa. Võib isegi oletada, et tegelemine prostitutsiooni probleemidega aitas naisliikumisel oma püüdeid ehk võrdseid õigusi meestega paremini selgitada kui kampaaniatega alkoholi vastu.

Võitlus prostitutsiooni ja sellega seonduva vastu aitas naisliikumisel Eestis end teadvustada, leidmaks “päris oma” teemad, mille abil seista tegeliku võrdõiguslikkuse saavutamise eest põhiseaduses deklareeritu kõrval. Võitluses prostitutsiooniga oli naisliikumine kõige konkreetsema programmiga, etendades selles olulist rolli. Kuigi mõned vabameelsed uuendused viidi Eestis ellu varemgi kui näiteks Saksamaal, tulenes see siiski pigem välistest oludest, mitte

aga naiste võitlusest oma õiguste eest. Eesti polnud prostitutsiooni vastases võitluses mitte eestvedaja, vaid agar õppija. Seegi võis Eesti üldist arengutaset vaadates ajuti keeruline olla.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Allikad

Ers, Aleksander. Eesti poliitilise võitluse brošüür 1870-1884. *Eesti Kirjandus*, nr 1, 1936. Lk 13-26.

I Eesti arstide kongress. *Eesti Arst*, nr 4, 1922. Lk 177-193.

Mikkelsaar, E. Lühike ülevaade prostitutsioonist Eestis. Tallinn: Eesti Naisorganisatsioonide Liidu kirjastus, 1921.

Vilms, Juhan. Poligaamiline abielu Eestis. Mõtteid mitme naise pidamise lubamise üle. Tallinn: Kirjastus AS Varrak, 1920.

Vilms, Juhan. Suguhaigused ja nendest hoidumine. Tartu: OÜ Eesti Noor kirjastus, 1922.

Vilms, Juhan. Lõbukultuurist. Tartu: Sõnavara kirjastus, 1924.

Perioodika

Postimees, aastakäigud 1920-1940

Päevaleht, aastakäigud 1920-1940

Vaba Maa, aastakäigud 1920-1940

Kirjandus

Annus, Endel; Loogväli, Tiina. Eestikeelne ajakirjandus: 1766-1940 II osa. Tallinn, 2002.

Aru, Krista; Kokk, Aavo. „Päevaleht“ ja tema ajastu. Tallinn: Eesti päevaleht, 2005.

Aru, Krista. Üks kirk, kolm mõõdet: peatükke eesti toimetajakesksest ajakirjandusest: K. A. Hermann, J. Tõnisson, K. Toom, EKLA töid kirjandusest ja kultuuriloost 6. Tartu, 2008.

Gustavson, Heino. Meditsiinist Vanas Tallinnas. Tallinn: Valgus, 1969.

Gustavson, Heino. Kõige vanem elukutse. Tallinn: Olion, 1991.

Grossmann, Atina. Girlkultur or Thoroughly Rationalized Female: A New Woman in Weimar Germany. *Woman in Culture and Politics: A Century of Change.* Bloomington: Indiana University Press, 1986. Lk 62–64.

Haavel, Ants. Professor Aleksander Paldrok – maailmamainega teadlane, arst ja ühiskonnategelane. *Eesti Arst*, nr 2, 1991. Lk 110–112.

Hearne, Siobhan. Female prostitution in urban Russia, 1900-1917. University of Nottingham, 2017.

Hovi, Kalervo. Kuld Lõwi ja Kultase ajal. Tallinn: Varrak, 2003.

Hupel, August W. Neitsilikkuse väärtusest eestlaste ja lätlaste hulgas. *Ajalookultuuri ajakiri Tuna*, nr 4, 2016. Lk 2-6.

Jürjo, Indrek. Liivimaa valgustaja August Wilhem Hupel 1737-1819. Tallinn, 2004.

Kalkun, Andreas; Lust, Kersti. Külahoorad folkloori ja kohtumaterjalide peeglis. *Eesti Teaduste Akadeemia ja Eesti Kirjanike Liidu ajakiri Keel ja Kirjandus*, nr 3, 2021. Lk 187-210.

Kalling, Ken. Näitlik juhtum Eesti meditsiiniloost: dr. Juhan Vilms ja eugeenika. *Eesti Arst*, nr 3, 2002. Lk 182–185.

Kalling, Ken. Dermatoveneroloogia instutsionaliseerumine Eestis enne 1940.aastat. *Eesti Arstide Liidu ajakiri Eesti Arst*, nr 5, 2010. Lk 339-348.

Koppel, Heinrich. Sõda ja suguhaigused. *Tervis*, nr 1-3, 1916. Lk 7-8.

Krusten, Pedro. Õhtupoolik Deep Riveris. *Eesti kultuuri ja kirjanduse ajakiri Tulimuld*, nr 2- 3, 1964. Lk 180-192.

Lauk, Epp. Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost, 1900-1940. Tartu: TÜ Kirjastus, 2000.

Laur, Mati; Metsvahi Merili. Talutüdruk valgustuse paistel. Lisandusi August Wilhelm Hupeli artiklile. *Ajalookultuuri ajakiri Tuna*, nr 4, 2016. Lk 7-13.

Laur, Mati; Ird, Ken. Hoorakaristuste kaotamine Eesti- ja Liivimaal. *Ajalookultuuri ajakiri Tuna*, nr 3, 2018. Lk 8-19.

Metsvahi, Merili. Tüdrukut poisi käte vahelt magamast leida pole nende seas häbiasi. August Wilhelm Hupeli avaldatud talupoegade seksuaalelu kirjeldused eesti perekonna ajaloo kontekstis. *Nais- ja meesuuringute ajakiri Ariadne lõng*, nr 1/2, 2015. Lk 104-127.

Mäelo, Helmi. Elutegevuses. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1961.

Mägi, Marika. Abielu, kristianiseerimine ja akulturatsioon. Perekondliku korralduse varasemast ajaloost Eestis. *Nais- ja meesuuringute ajakiri Ariadne Lõng*, nr 1/2, 2009. Lk 76-101.

Pihlamägi, Maie. Tööpuudusest Eesti Vabariigis aastail 1918-1940. *Acta Historica Talliensia*, nr 10, 2006. Lk 122-141.

Raevald, Jens. Prostitutsioon Tartus 1880-1914. Magistritöö. Tartu Ülikool: Ajaloo ja arheoloogia instituut, 2019.

Raevald, Jens. Pühakutest patusteni Tartu ajaloos. Prostitutsioon Tartus 1880. aastast kuni 1909. aastani. *Aastaraamat Tartu linnaajaloo Muuseumid*, nr 22, 2019. Lk 50–65.

Raevald, Jens. Sugulised nakkused Tartus on võtnud erakordsed mõõtmed. Tartu linnaarsti dr. Christian Johann Ströhmbergi võitlus süüfilise ja prostitutsiooniga: ülevaade olukorrast Tartus 1895.aastal. *Tuna*, nr 3, 2021. Lk 74-85.

Raevald, Jens. Rakvere lõbumajad ja nende pidajad 1875-1914. *Tuna*, nr 4, 2022. Lk 62-76.

Rannap, Heino. Friedrich Volrad Mikkelsaar. *Pedagoogikaajakiri Kooliuuenduslane 1*, nr 19, 1997. Lk 4-11.

Raud, Märk. Eesti armuilmast. Tartu: Eesti Kultura IV, 1915.

Raud, Märk. Eesti perekond aegade voolus. Stockholm: EMP, 1961.

Roos, Julia. Weimar through the Lens of Gender: Prostitution Reform, Woman's Emancipation, and German Democracy, 1919-33. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 2010.

Russow, Balthasar. Liivimaa provintsi kroonika. Tõlkinud ja kommenteerinud Jüri Kivimäe. Tallinn: Tänapäev, 2002.

Uustalu, Linda. Helmi Mäelo elust ja loomingust. *Välismaise Eesti kirjanduse konverents Tallinnas 28. ja 29. november 1988*. Tallinn, 1989.

Valge, Jaak. Lahtirakendamine. Eesti Vabariigi majanduse stabiliseerimine 1918-1924. Tallinn: Rahvusrhiiv, 2003.

Internet

Tallinna Linnamuuseum. Linnamuuseumi näitus “Kõlvatu Tallinn”.

<https://linnamuuseum.ee/cat-linnaelumuuseum/naitus-kolvatu-tallinn/>

Kasutamise kuupäev: 03.07.2023

Metsvahi, Merili. Eesti naine, tubli ja kange naine. *Veebiväljaanne Õpetajate Leht*, 2016,

23.september. <https://opleht.ee/2016/09/eesti-naine-tubli-ja-kange-naine/>

Kasutamise kuupäev: 03.07.2023

Mikkelsaar, Emma. Eluloolised andmed Geny keskkonnast.

<https://www.geni.com/people/Emma-Amalie-Mikkelsaar/6000000001912118741>

Kasutamise kuupäev: 31.07.2023

Korsten, Teet. Tartust leitud iidne süüfilisjuhtum muudab maailmapilti. *Postimees* 2020, 27. august.

<https://leht.postimees.ee/7047942/tartust-leitud-iidne-suufilisejuhtum-muudab-maailmapilti>

Kasutamise kuupäev: 31.07.2023

Rüütman, Harry. Eluloolised andmed korporatsioonist Fraternitas Estica.

<https://www.cfe.ee/album-esticum?show=1909#A1059>

Kasutamise kuupäev: 03.07.2023.

Treumann, Jaan. Eluloolised andmed korporatsioonist Fraternitas Estica.

<https://www.cfe.ee/auvilistlased#A933>

Kasutamise kuupäev: 21.08. 2023

Summary

Attitudes towards prostitution in Estonian media during the years 1920-1940

As in other European countries, the observed period in Estonia was characterized by an increase in the role of women in society. The suffrage gained during the revolution further accelerated women's emancipation. Just like in some other European countries, women in Estonia also became active when it comes to the fight against prostitution and the evils arising from it.

The aim of this paper is to analyze the attitude towards prostitution in the press of the period of 1920-1940 in Estonia.

The research questions of the paper are:

- What were considered the causes of prostitution in Estonia?
- Why was it considered necessary to fight prostitution in Estonia?
- Was prostitution considered a problem mainly associated with women, or did men play a role as well?
- What solutions were offered to fight prostitution?

The work is divided into two parts. The first provides an overview of the starting points and historical context of the thesis. The second part analyzes attitudes towards prostitution in the Republic of Estonia in the years 1920-1940 and supports it with examples from the press. News about prostitution from home and abroad, discussion about the cause and consequences of prostitution, proposals for the fight against prostitution and its consequences have been analyzed separately.

There is data on prostitution in Estonia both in the State Archives and the Tallinn City Archives (correspondence with the Health Commission, orders to close brothels), but this work is focused on periodicals of the time. Three newspapers representing a worldwide reach have been developed from it: "Postimees", "Päevaleht" and "Vaba Maa" from the years 1920-1940. The mentioned publications were chosen for the analysis, because they represented the more solid side of the journalism of the time and mostly did not descend to the level of gossip media. They also represented quite well the open and searching spirit that accompanied the birth of the Estonian

state. Starting from 1920 is justified by the end of the War of Independence and the full implementation of an independent state, but in 1940, Estonia was occupied by the Soviet Union and the free press was stopped.

Realizing its modest level of development compared to old European countries, Estonia did not try to do anything revolutionary in the field of organizing prostitution, but did learn from the experiences of other countries. Already at the first Estonian doctors' congress in 1921, guest speakers from Finland and Germany spoke about their countries' policies towards prostitution, and later some officials were even sent abroad for several months to gain experience in the fight against prostitution. The events in foreign countries in this field were also closely reported in the columns of newspapers.

The dynamics of coverage of prostitution and related topics in the leading dailies of the period of independence followed the stages of development of independent Estonia. The most frequent articles or news about it appeared after gaining independence in the first half of the 1920s. As life normalized, economic problems and crime decreased, interest in the topics related to prostitution began to decline, and the amount of writings devoted to it dried up. The exception here was the year 1930, when the scandal that broke out over Helmi Mäelo's speech at the women's congress temporarily raised the amount of writings again. The question arises why writings about prostitution decreased so drastically in the second half of the 1930s. However, the researched material does not show that it was the pressure of censorship related to the "silent era", rather it was the improvement of the general economic situation and the reduction of crime

News about prostitution from home and abroad, discussion about the cause and consequences of prostitution, proposals for the fight against prostitution and its consequences have been analyzed separately. In addition to newspapers, magazines containing speeches given at conferences and special editions containing longer thought developments have also been developed.

Difficult economic and social conditions, such as the lack of apartments, were not denied as causes of prostitution in the press, but they were also not overemphasized. There was more talk, especially at the news level, about the connection between alcohol and prostitution. The fight against

prostitution was considered necessary to limit the spread of sexually transmitted diseases, but the degrading nature of prostitution for women was also emphasized. As time went by, more and more people started talking about the moral aspect of prostitution and looking at it from the point of view of both men and women. In particular, the figures of the women's movement emphasized that to solve the problem, not only women can be blamed, but also the inherently wrong education of men, who are raised from childhood as if they were a privileged class. As for the proposals to improve the situation, they were not much discussed in the press. It seems that the liberal order established on the example of Finland at the birth of independence was acceptable to the majority. This notion was supported by numerous press stories from abroad. Therefore, proposals to change it were not submitted.

Opening up the attitude of the press towards the subject of prostitution during the period of independence also makes it possible to shed light on one aspect of the history of the women's movement and to highlight characters that have been hidden until now, such as Emma Mikkelsaart. It was she, and later Helmi Mäelo, who were the first to raise the demand for equal treatment of women with men in the fight against sexually transmitted diseases and were able to maintain this issue, despite the big scandals that hit Helmi Mäelo. In summary, the role of the women's movement and women's congresses in raising awareness of the problem of prostitution and directing activities against it can be considered quite large. In other parts of Europe, the women's movement mostly played the same role. Also in Estonia, the women's movement's explanatory work contributed to the equal treatment of men and women, at least in the fight against the spread of venereal diseases. It can even be assumed that dealing with the problems of prostitution helped the women's movement to better explain its aspirations, i.e. equal rights with men, than with campaigns against alcohol.

The fight against prostitution and related matters helped the women's movement in Estonia to become aware of itself, to find "real" topics with which to stand for the achievement of real equality next to what is declared in the constitution. In the fight against prostitution, the women's movement had the most concrete program, playing an important role in it. Although some free-spirited innovations were implemented in Estonia earlier than, for example, in Germany, it still resulted from external circumstances rather than women's struggle for their rights. Estonia was not a leader

in the fight against prostitution, but a diligent learner. Even this could be difficult at times, looking at the general development level of Estonia.

Lisad

1. Sunduslikud määrused Tallinnas prostitutsiooni ja sellega kaasaskäivate suguhaiguste vastu võitlemiseks Tallinnas 1920. a.
2. Naiste ja meeste ebavõrdsest kohtlemisest võitluses suguhaiguste vastu. Katke Emma Mikkelsaare kõnest II naiskongressil 1920.aastal.
3. Prostitutsiooni levikust Tartus 1924. aasta seisuga.
4. Uudis "Prostitutsioon "Oudowa" wõõrastemajas".
5. Artikkel prostitutsioonist Nõukogude Liidus 1930. a.
6. Juhan Vilmsi ettepanekust seadustada Eestis mitmenaisepidamine.
7. Juhan Vilms prostitutsiooni püsimumist toetavatest teguritest.
8. Lõbutüdrukaks saamise põhjustest. Katke Helmi Mäelo kõnest "Sotsiaalsed pahed ja wõitlus nende vastu" 1930. aasta naiskongressil.
9. Artikkel Tallinna kombulusvalvekoha juhataja doktor Harry Rütmani ettepanekutest tegevuse tõhustamiseks võitluses suguhaiguste leviku ja prostitutsiooni vastu.

Lisa 1

Katke trükisest: Emma Mikkelsaar. Lühike ülewaade prostitutsioonist Eestis. Tallinn: Eesti Naisorganisatsioonide Liidu kirjastus, 1921. Lk. 11-13.

Sunduslikud määrused Tallinas prostitutsiooni ja sellega kaasaskäivate suguhaiguste vastu võitlemiseks Tallinnas 1920. a.

§ 1. Isikud, kelle korterites lõbunaisterahwad asuvad, on kohustatud sellest linna kombuluswalwekohale teatama.

§ 2. Lõbunaisterahwad wõiwad ainult neis ruumis oma äri ajada, kus neile selleks kombuluswalwekoha poolt luba antud.

§ 3. Korteriperenaine ei tohi ühtegi surwet awaldada üürniku wahekorra peale wastuwõetawate meeswõõrastega, ega ka sellest omale kasu püüda.

§ 4. Lõbunaisterahwa ärasõidu kui ka elukoha muutmise korral peab korteri pidaja kombuluswalwekohale sellest 24 tunni jooksul teatama.

§5. Kõik prostitutsioonist elutsewad naisterahwad peawad walwekoha arsti poolt määratud päewadel walwekohas tarwilisel järelwaatusel käima.

Märkus: Haiguse ehk muu takistawa juhtimise korral peab walwekohale sellest 24 tunni jooksul teatatama.

§ 6. Kombuluswalwekoha teenijatel on õigus kõigilt kahtlastelt naisterahwastelt terwisetunnistust ja lähemaid teateid nende isiku ja elukoha üle nõuda.

Märkus 1: Kahtlaseks loetakse seeguseid naisterahwaid, kelle peale terwishoiuosakonnale ehk kombuluswalwekohale kaebusi on tulnud, ehk kes awalikkudes kohtades oma ülespidamisega kõlblustunnet rikuwad.

Märkus 2: Nimetatud tunnistusi annab linna kombluswalwekoha arst maksuta wälja. Terwishoiu-osakonna loaga on ka eraarstidel õigus seesuguseid tunnistusi wälja anda.

§ 8. Mees ja naissuguhaiged, kelledest haiguse edasilaotamist karta wõiwad sunduslikult rawitsetud saada, peasjalikult haigemajadesse paigutades.

§ 9. Kombluswalwekoha arsti loaga wõiwad § 6. Nimetatud kahtlased naisterahwad, kui nemad suguhaiged on, ennast ka nende eraarstide juures rawitseda, kellel selleks terwishoiu-osakonna luba, kuid peawad aegajalt rawitseja arsti poolt kombluswalwekohale oma arstimise kohta tõendusi tooma.

§ 10. Isikul, kes põeb suguhaigust külgehakkawas järgus, on teise isikuga suguliselt läbikäimine keelatud.

§ 11. Kui isik, kes laialilaotamise hädaohuga ühenduses olewat suguhaigust põeb, arstlikult läbi waadatakse ehk rawitsetakse, on arst kohustatud haige tähelepanekut juhtima haiguse laialilaotamise wõimaluse, wiisi kui ka § 10. peale.

§ 12. Lõbunaisterahvwaste meestel ja armukestel on keelatud lõbunaisterahwaste kohta käiwate kombluswalwekoha korralduste ellu wiimist takistada.

§ 13. Sundusliku rawitsemise eest kõrwalepõiklemine, haigemajast omawoliliselt lahkumine, ehk haigemajast koju lubamise korral õigeks ajaks mittetagasiilmumine, kui ka kõik teised selle määruse wastu eksimised, karistatakse rahuk. n. 5. § 29. Põhjal.

§ 14. Käesolew sunduslik määrus astub jõusse tema wäljakuulutamise päewast peale Riigi Teatajas.

22. mail 1920.

Siseminister: Hellat

Lisa 2

Katke trükisest: Emma Mikkelsaar. Lühike ülewaade prostitutsioonist Eestis. Tallinn: Eesti Naisorganisatsioonide Liidu kirjastus, 1921. Lk. 14.

Naiste ja meeste ebavõrdsest kohtlemisest võitluses suguhaiguste vastu. Katke Emma Mikkelsaare kõnest II naiskongressil 1920. aastal.

Mis puutub aga mees-prostitutsiooni äriajaatesse, siis ehk leiduks meil väikses Tallinnas ka neidki, kui tähele panna. Ma ei mõtle siin mitte awalikkude naisterahwaste armukesi s.o. mehi, kes naisterahwa ihuga kauplemisest omale kasu saavad, ehk küll seegi meil haruldane ei ole. Kuid iseäraliseks kaubaks teises mõttes on meil mehed wiimasel ajal saanud. Wäljamaalased awalikud naisterahvad, kes wäljasaatmisele määratud, ostavad omale ruttu 10-ne ja enam tuhandate eest mehe, ehk kohustawad endid iga kuu kindla summa maksma mehele, lasewad laulatada ja naine jääb ilusti Eestisse elama!

Wõi mis tuleks järgmisest kuulutusest arwata, mis septembri kuu lõpul ilmus ühes tallinna lehes ja nii käis: "Elurõõmus meeldiwa wälimusega 26.a. Wana noormees soowib kellegi rikka preili, proua wõi lese kaitse-ja armualuseks saada; kirjad jääwad saladuseks j.n.e – Keegi proua, et teada saada, mis selle kuulutuse taga peidus, hakkas nimetatud härraga kirjawahetust. Pärast sai kirjawahetus minu kätte. Oma imestuseks loen, et see härra on saanud 42 wastust!! Kus on siin naiste au- ja uhukusetunne? Wõi tahawad nemad sel alal ka meestega ühe kõrgusel seista? - Pikalt ja laialt seda armastuse ja elu küsimust harutades, jõuti wiimaks proua 3-ma kirja järele nii kaugele, et härra nõudis prouakeselt oma armastuse eest 200 mk. kuus. Noh, kui vähemalt pooledki nendest 42-st, s.o. 20 naist igäüks a 2000 mk. Kuus maksaks, tuleks oma ilus summake kokku (40. 000 mk.). – Nii ei ole meil üksi ostetawaid naisi, waid on ka müüdawaid mehi! Sellest tuleks küll järeldada, et mitte üksi naisi ei pea registreerima ja kontrolli all pidama, waid ka mehi. Sunduslise meesk kontrolli sisseseadmisega oleks tuntav tõke tehtud suguhaiguste laialilagunemisele.

Lisa 3

Artikkel: Prostitutsioon Tartus // Postimees 1924, nr 220, 17. august.

Prostitutsiooni levikust Tartus 1924. aasta seisuga.

Ühiskondliku pahe-prostitutsiooni vastu on meil seni vähe võitlust peetud ja see võitlus ulatab ainult ühe osa kohta, kuna võib olla suurema osa vastu igasugused võitluse abinõud puuduwad. Et siin kurwa ehk õieti kohutawa tõsiasjaga tegemist, siis ei või awalikult asjaol. ettetoom. keeld. Andmed, mis on kogut. linna terwish. osak.poolt Tartu linna kohta käesolewa aasta juuni ja juuli kuude üle, kõnelewad selget keelt sellest hädaohust. Nagu nimetasin, käiwad andmed ainult ühe osa kohta, s. o. nende naisterahwaste kohta, kes linna terwishoiu osakonnas registreeritud on ja arstlise järewalwe alla kuuluwad. Nii kuulus juuni ja juuli kuul arstlise järewalwe alla 56 awalikku naisterahwast, neist 46 eestlast, 8 wenelast, 1 lätlane ja 1 sakslane.

Kui warakult hakatakse prostitueerima

Just see et suurem osa warakult langeb, paneb tõsiselt mõtlema. Nii näeme, et prostitueerima on hakatud isegi 14. aastaselt (2), ja arw tõuseb kuni 18. a., kust jällegi allaminek algab. (14 a. —2, 16 a. —8, 17. a. —5, 18 a. - 12, 19 a.- 6, 20 a. - 5, 21 a.- 5, 22 a.- 6, .23 a. -1, 24 a.- 2, 26 a-3. 37 a. -. 1 ja 40.a. - 1. Awalikkude naiste arw on aga kõige suurem 22 aastaste seas. Alla 21 ja üle 22 a. kõigub arw 2—6 ja langeb 32 a. peal kuni 54 eluaastani 1 peale.

Põhjused

langemiseks on mitmesugused ja on võimalik neid ära määrata olnud ikkagi ainult nende oma ülesandmiste järele. Nii näeme andmetelt, et registreeritud naisterahwastest on 48 wallalist ja 6 lahuselajat. Põhjuseks on kõige rohkem ette toodud waesust ja kergemeelset elu (33); huwi ja lõbuga põhjendawad 7, joomise tagajärjel 1, mehega halwa wahekorra pärast 3 jne. Nendest põhjustest ei või küll midagi kindlat välja tuua, kuid teisi andmeid waadates, mida ka aluseks võib võtta, näeme, et 56 naisterahwast kõigest 25 enne prostitueerimist tööd on teinud. Imelik, et peale prostitueerimist on weel ülespidamist saadud wanematelt (7), wendadelt (1) ja õdedelt (1). Missugust osa mängib siin alkohol? Awalikkudest naisterahwastest tarwitab andmete järele alkoholi 37, kuna 14 ei tarwita. 5 kohta ei ole kindlaid andmeid. 24 naisterahwa isa kohta on teada, et ta alkoholi tarwitaja oli, kuna ema alkoholi ei tarvitanud.

Wanemate tööalaks on olnud 14 põllutöö, 20 mitmesugused tööd (mustatöölrsed), 2 naisterahwa wanemad on olnud ametnikud, 3 käsitöölised, 5 kaupmehed, 1 walitseja, 2 masinisti ja 1 haridusline. 7 wanerna kohta on teada, et nad kinniswara omanikud on.

Haridusliselt

kuuluvad kõneall olevad av. naisterahwad suuremalt osalt algkooli lõpetajate hulka. Koolis ei ole käinud kõigest 5. Wiis naisterahvast on käinud keskkoolis (1 seitsmendamas, 1 kuuendamas, 1 neljandamas ja 2 kolmandamas klassis). Kui võtta keskkoolis käinuid ja nende wanadust, millal nad prostitutsiooni ohwriks on langenud, siis võib ütelda, et algidud juba kooliskäimise ajal on tekkinud. Mis aga õieti kohutawalt prostitutsiooni hädaohu silmade ette maalib, on haigused.

56 av. naisterahvast on kõigest kolm, kes ei ole suguhaige. Tripperi põewad 51 ja siifilist 37, kusjuure suur osa mõlemaid põeb. Haigeksjäämisi on ette tulnud õige warakult. Nii on suguhaigust põdema hakanud 14 aastaselt 3, 15 a. 3, 16 a. 7, 17 a. 12, 18 a. 7, 19 a. 9, 20 a. 5 jne. Peale nende aastate jääb arw juba vähemaks. Tähelepanemise wäärt on siin see asjaolu, et suguhaigeks jäämine on suuremalt osalt tulnud kohe prostitutsiooni algust, esimestel aastatel on ka niisuguseid juhtumisi ette tulnud et pärast suguhaigeks jäämist on awalikult prostitueerima hakatud. Samuti on see, missugustel aastatel haigeksjäämisi ette on tulnud. Haiguste tõusu ajajärk algab 1918. aastaga. Sellel aastal on haigeks jäänud kõneallolewast 54 naisterahvast 9, 1919. a. —7, 1920. a. 8, 1921. a. 6, 1922. a. —7, 1923. a. 11 ja 1924. a. —3. Nagu nendest arwudest näha, ei ole paranemise kalduwusi olemas, waid wastupidi, suguhaiguste edasikandmine laguneb aast-aastalt rohkem laiali. Peame seda ära märkima, et sõjaaastatel, kus rahwa liikumine ühest kohast teise suur oli ja seega moraalne elu aegade sunnill allpool oli, suguhaiguste tekkimiseks ka iseenesest mõistetawalt rohkem võimalusi oli. Teine peaks olema agu pilt praegusel ajal. See ongi see kõige walusam tõde, mis meid rahwa terwise pärast mõtlema ja abinõusid otsima peaks panema.

Lisa 4

Postimehe artikkel: Prostitutsioon “Oudowa” wõõrastemajas // Postimees 1934, nr 23, 26.detsember.

Uudis ebaseadusliku tegevuse vahelevõtmisest: “Prostitutsioon “Oudowa” wõõrastemajas”.

Tartu 2. jsk. rahukohtuniku juures tuli esmaspäewal arutusele „Oudowa” wõõrastemaja pidaja August Tünderi süüdistus par. 528 põhjal. See paragrahw kõneleb nimelt prostitutsiooni lewitamisest. Ööl wastu 24. sept. möödunud aastal wõttis politseikonstaabel Rooma ette kontrolli tähendatud wõõrastemaja ruumides. Tubades nr. 2 ja 7. leidis ta eest paarikesed, esimeses 53-

aastase kingsepa P. ja 25-aastase taluteenija L. R. ning teises teadmata elukohaga P. J. ja 38-aastase abielunaisterahwa J. R. Kohtulaua ette olid kõik asjaosalised kutsutud tunnistajatena. Neist P. ja R. ütlesid olevat enese pruutpaari. R. tulnud oma peigmehe juure ainult mõneks minutiks juttu ajama. Kohtuniku küsimusele, miks nad siis juttu ajasid aluspesu wäel, seletas kingsepp, et muidu liiga soe olnud. Konstaabli wastawa nõudmise peale läinud naisterahwas otsekohe ära. See asjaolu paistis kohtunikule imelik olevat. Mis peigmees te siis olete, kui oma pruudi üksi tänawale saatsite? – küsis ta tunnistajalt. Wastus jäi aga wõlgu. Ei teadnud kingsepp wastata ka küsimusele, kas oma pruudi wõõrastemaja wiimine wiimasele mitte halba warju ei heida. Naisterahwast kaasa wõtta oskate küll, aga sellest poleks teil nagu aimugi, mis wõõrastemajas tehakse – manitses kohtunik tunnistajat. Ka abielunaine J. R. ei olewat sinna halva mõttega tulnud. Tema ning P. J. kauplewat turul pähklikega ning öösel kella ½ 1 ajal tulnud ta waatama, kus J. tuba asub et siis järgmisel päeval sealt kergem oleks pähklikeid kätte saada. Kohtunik otsustas wõõrastemaja pidajat August Tünderit karistada kõigepealt numbritubades wiibiwate isikute wõõrastemaja raamatusse sissekirjutamata jätmise eest 15-kroonise rahatrahwiga. Prostutsiooni lewikule kaasaaitamise eest karistati Tünderit aga 1-kuulise arestiga.

Lisa 5

Päevalehe artikkel: Prostitutsioon SSSR-is // Päevaleht 1930, nr 53 väljaanne, 23. veebruar.

Artikkel prostitutsioonist Nõukogude Liidus 1930. a.

Äsja on Berliinis ilmunud raamat prostitutsiooni kohta SSSR'is, mille kirjutanud L. Fridland. Prostitutsioon on wõigas kõikjal, kuid kuskil mujal ei ole ta omistanud säärast jäiki wormi kui SSSR'is. Põhjusteks prostutsioonile on nälg ja elu raske ise. Lootusetult hallis elus walmib meeleheitlikkuks. Naisele on säärases olukorras unistuste-sihiks isegi nii wäike asi kui peeglike, ja küsmuss, kuidas saada selle elurõõmustawa eseme omanikuks.

Wene kohtus esimees pakub prostituudile wõimaluse asuda tööle. "Prostitutsiooni wastu wõitlew komisjon teeb kõik wõimaliku, et teile muretseda koha töömajas", nii ütleb kohtu esimees. Kuid lõbunaine loobub selle ettepaneku wastuwõtmisest. Naisele meeldiwad "uhked siididukased" enam. Ja et neid saada selleks tahab ta edasi hulkuda tänawatel, juua wiina, müüa ennast ja olla alatises nakkushaigusteohus.

Wiletsusse sattunud naiste eest hoolitsewad mitmesugused organisatsioonid, kuid väga puuduliselt, kui mitte öelda, et wastupidiselt sellele, milleks nad asutatud. Majas, mis määratud lastekodudest lahkunud wanemate tütarlastele leidub magamisruum, söögituba ja koguni ka “punane nurgake”, mis kujutab endast kui komsomoli rakukest. Majas walitseb mustus, lokkab joomine, sisse tuleb mehi kui lõbumajja, ja tütarlapsed ise on kui elukutselised armastusepreestrinnad. Majas on ebamugav ja külm, kuna “punane nurgake” on ammu muutunud kohtamispaigaks.

Ootamatuks põhjuseks naiste kõlbluse langemisele SSSR'IS on... abielu. Näib nagu sünniks see kogu maailma kohta niiwiisi ainult SSSR'is. Statistika ilmutab uskumatu arwusid. 1926. A. registreeriti Leningradis 21.000 abiellumist, kuna lahutusi oli sama aja kohta 5 ½ tuhat. Kuid juba järgmisel, 1927. Aastal oli 24.000 abiellumise kohta lahutusi 16.000. Tehti kindlaks, et oli abielusid, mis kestsid ainult päev või kaks. Ühes linnaosas märgiti sarnaseid kahepäewalisi aibelusid 48. Waremalt oli lahutuseks wajaline mõlema poole nõusoleks, kuid nüüd - protseduuri lihtustamisel - jatkub lahutuseks ühe abielupoole awaldisest. Nõukogude kodanik, kes hommikul kodust läheb teenistuskohale abielulisena, võib õhtul tulla tagasi poissmehena. Leningradi ühes rajoonis oli 1928. A. 5471 abiellumist ja 4189 lahutust. Lõppude lõpuks stastika tõendab, et abielu kestwus Nõukogude-Wenes on keskmiselt kolm kuud. Abielude kohta on perekonnaseisumeti registraatorid kujundanud koguni oma erilise terminoloogia: “punaarmeelised abielud”, mis sõlmitakse sõjawäeteenistuse ajaks, ning edasi “klubi-abielud” või teisiti-öelduna odnodnewka”, mis wältab aja ühest klubiõhtust teiseni.

Abieluseaduse hüwed pärib kõik mees, kannatused muud wiletsused langewad naisele. Ukse ees nälg. tööd ei ole - säärases olukorras on ainult üks tee: uulits. Sinna lähewad mitte ainult eilsed abielunaised, waid ka lapsed. Nõukogude prostitutsioon neelab kümneaastaseidkii tüdrukukesi. Naiste kibedas saatuses etendab tihtigi määrawat osa – säng. Ta muutub hukatuseks. Tüdrukutel ei ole juba warastest aastatest alates oma woodit. Tuleb ruumi puudusel magada, kellega aga juhtub. Tihti tütarlaps ei teagi, kes wallutas ta esimesena une ajal. Lõbunaise elulugu algab nii korterist, toast ja sängist. Prostitutsioonist ei päästa ka teenistus ega töö. Mehed nõuawad naistelt “maksu natuuras”. Tuleb anduda wabrikus meistrile, ametiasutuses juhatajale ja elus mõjuwõimsale mehele. Walida on waid kaks: alistumine või enesetapp.

Filmitehastes ja kinostuudiotēs kirjutab L. Fridland - on naiste ekspluateerimine veel sagedasem ja igapäewasem. Need nimetatud asutused on haaremid, kuhu kogunenud suuremad ja vähemad paschad. Kõigil kohaotsijatel tuleb läbi käia nende paschade magamistubadest. Täna wale lõbunaiseks tõukab neidusid ka "wabaarmastuse ideoloogia". Tahad poissi, siis wõta ja rahulda ennast, kuid ära wigurda! Waata asjadele kainelt kõneleb kangelane. Gumilewski romaanis. Tuli tuju ja andusin. Miks selle ümber teha igasugust jaburdust. Asi on ju nii lihtne nii on lugeda Brashnim ."Hüppes". Eelmistele sarnanewaid tsitaate on wõimalik tuua kümneid, kui mitte sadandeid. Prostitutsioon ja suguhaigused on SSSR'IS wäga lewinud. Leningradis haigestus kahe aastaga 40.000 inimest. Dr. Rohthein kogus andmeid Wene tööliste sugueluliste pruukide kohta. Ainult ühel-kolmandikul küsitutest oli "kõigest" üks naine aasta kohta. Kõik teised kaks kolmandikku elasid paljude naistega, seda kas üheaegselt wõi järjekorras. 34 protsendil neist töolistest oli aastas rohkem kui 4 naist. Samalaadse "juhusliku armastuse" pitsatit kannab ka üliõpilaselu. 84 protsenti õppiwast noorsoost "piirdub" juhuslike seiklustega. Abielupooldajaid õppiwas noorsoos peaaegu ei leidunudki - 86 protsenti eelistab „wäkkiireid kokkupuuteid". Suguelu algb nüüd tunduwalt warasemas eas kui see oli ennemini. Keskmiselt algab suguelu SSSR'is 14-aasta wanuselt, mil poisid on alles peaaegu lapsed. Noorenenud on ka prostitutsioon, ja selle tulemusena on lõbunaise wanuse ülemmääraks 30 aastat. Wanamana ta enam "siia maailma" justkui ei kuulu. Kümneaastasena algus ja kolmekümneaastasena lõpp.

Lisa 6

Katke trükisest: Juhan Vilms. Poligaamiline abielu Eestis. Mõtteid mitme naise pidamise lubamise üle. Tallinn: Kirjastus AS Varrak, 1920. Lk. 47-48.

Juhan Vilmsi ettepanek seadustada Eestis mitmenaisepidamine.

Olen waadata püüdnud ettepanekut mitmest küljest. Kuidas asi praktiliselt tõesti kujuneks, oleks wõimalik alles ütelda pärast, kus seltskond mõttega harjunud, sellekohased seadusvormid välja antud, kus sotsiaalsed reformid teostud et elu enam-wähem inimkohaselt wõiks olla. Peaks suhteline poligaamia Eestis kord tarvitusele tulema, on iseäranis vaja emaõigus (matriarhaat) abielus isaõiguse asemel maksma panna. Seeläbi saab naine enam kaitseda omi inimlisi õigusi ega sattu mehe vägivalle alla.

Eesti rahva eluvõimsuse või tõutervenduse probleem seisab, nagu eelpool näha, suurel määral abielu reformeerimises, mis muu seas vaja arstiliselt kontrollleerida. Poligaamilie abielu on üks tähtsam rutuline ettepanek väikerahva tõuküsimuse ja tervishoiu alalt.

Nagu nägime, on vallalisel elul rida tähtsaid puudusi tervishoiu ja riiklises mõttes. Vallaliste arv üle Eesti on suur. Seisukorda peab parandama. Kuidas seda teha? Kõigepäält sotsiaalsete reformide teel. Kuidas see on esiteks poolik abinõu ja, teiseks, mõjub liig pikkamööda. Radikaalne kaitseabinõu on poligaamilise abielu lugeamine Eestis. Modern kultuura ajajärgul muutub ainuõigusline monogaamia üheks väikerahva väljasurevuse teguriks – suhteline poligaamia aga üheks rahva päästmise abinõuks.

Rohkearvulised vaielused eesoleva ettekandmisel on selgitand ettepaneku vastuvõtlikkuse meeste poolt üleüldse – opositsiooni aga abielu naiste poolt. Kadunud prof Kaelas leidis võimaliku olevat, soovitatavat kaksikabielu (kahenaise süsteemi) liig kitsaks nimetada!

Naisterahvaste opositsioon on tõendanud, et hingeeluliselt olla poligaamia naisile vastuvõtmata (armukadedus jne.). Et suhteline poligaamia seda siiski olla võib, püüdsin eelpool näidata. Mis kõlblise õigusega keelate mehele teist naist võtta eelmainitud juhtumisel? Kui olete vastu - laske lahutada. Ja kuigi jääb armukadedus mustaks pilveks modern poligaamias – ometi on võit – vallaliste normaalne elu ja rahvaarvu tõus – seda enam väärt. Kahest halvast tuleb vähem halb valida. Kui meie ise poligaamiat ei tarvitaks, siis vähemalt lubage teisel seda teha!

Lisa 7

Katke eritrükisest: Juhan Vilms. Suguhaigused ja nendest hoidumine. Tartu: OÜ Noor-Eesti kirjastus, 1922. Lk 23.

Doktor Juhan Vilms prostitutsiooni püsimumist toetavatest teguritest.

Järgmine väljapool abielu sugulisele läbikäimisele ja prostitutsioonile kihutav tegur on kirikline abielu oma praeguses kujus, sest ta sunnib inimesi koos elama ka siis, kui esialgsed tundepuhangud mööda on läinud, kooselu vastikuks saanud, ja see valmistab perekonnatüüsid ja õnnetust, sest lahusus on harilikult raske ja keeruline. Gross-Hoffingeri statistika järele oli Vienis 100 abielust - 48 õnnetut, 36 ükskõikset, 1 häätegev ja ainult 15 õnnelikku abielu! Võite siis ette kujutada, mis sarnane õnnetu abielude protsent meest või naist tegema sunnib! Häameelega andub ta väljaspool abielu sugulisele läbikäimisele, mis sünnib enamasti vallalistega. See ähvardab aga suguhaigustega!

Rääkisime eespool valliste suurest arvust praeguses ilmas. Üks halb asi on see, et vallaliste instituut praeguse elukorra juures üldse ei saa ära kaduda. Nimelt on mainitud vallaliste naiste arvus osa, kes üldse ei saa abiellu astuda, sest nende jaoks pole tarvilist hulka mehi. Mitte seeõarast, et mehed naisi ei võta. Ei, kui kõik mehed naised võtaksid – ka siis ei jätkuks neid kõigile naisile. Sest naisi on täiskasvanult ilmas enam kui mehi. See tuleb sellest, et eluvõitlus mehi elutöös naistest enam murrab. Nii oli Inglismaal 1881. a. 24 miljoni elaniku pääle üle 712.000 naise ülekaalus. Eestis ulatab umbkaudse rehkenduse järele praegune naiste absoluutne ülekaal - 25 000 lähedale). (Eesti statistika 1920. a. kohta näitas, et ainult linnades naisterahvaid 20.000 inimest rohkem on kui mehi.) Praegu maksab aga seltskondlises elus ühe naise pidamine. Nii kaua kui see niiviisi jääb – jäävad tuhandes vallalised ka siit poolt – söödaks raskele eluvõitlisele, prostitutsioonile ja suguhaigustele.

Lisa 8

Artikkel: Sotsiaalsed pahed ja võitlus nende vastu // Postimees 1930, nr 305, 9. november.

Lõbutüdrukaks saamise põhjustest. Katke Helmi Mäelo kõnest “Sotsiaalsed pahed ja võitlus nende vastu” 1930. aasta naiskongressil.

Juba läinud aastast, kui teatavaks sai, et pean kongressil sellele teemal kõnelema, olen otsinud juhuseid nii kombulusvalve ametnikkudega kui ka prostitueerijate enestega kokkupuutumises. Minu silmade ees on järgmine pilt, mis ühtlast ka väga tüüpiline pilt. Istun kombuluswävekohas. Sisse astub noor, kena, väga elegantselt riietatud neiu ja seletab ametnikule, et kui lähete tabama, siis peate kohe ukse awamisel perenaisest mööda a nr. 8 toa juure ruttama. Kui enne küsite, siis teatab talle perenaine ja ta põgeneb nr. 5 toa kaudu ära. Saan sellest aru, et minnakse tabama ühte, kes vabatahtlikult arstilisse kontrolli ei ole ilmunud. Mõtlen ülesandjat vaadeldes: küll on siin kenad ametnikud. Warsti selgub aga, et see oli üks prostitueerija, kes ise käib kontrolli all, teine aga varjab ennast, mispärast tuli teda üles andma. Mõnekümne minuti pärast tuuakse ta kombuluswävekohta. Saan võimaluse temaga jutelda. On keskkooli haridusega, pärit Pärnust, majaomaniku tütar, 29 a. vana. Millal sattusite esimest korda sellele teele?", küsin. “Olin 21 aastane, sain teenistusest lahti, ei olnud midagi teha. Korteriperenaine soovitas „kerge eluviisi” ja nii see läks. - Nii pidi sündima Tartu ühes tuntud elava lihaga kaupleva võõrastemaja kõrval olevas harilikus majas”. “Kas ei ole kahetsenud oma praegusele elukutsele asumist? küsin edasi”.

“Eks ole mõelnud sellele küll, kuid teenin nii rohkem, kui mõnes kontoris.” Olete praegu noor ja kena. kuid sarnast elu edast elades olete varsti jalgealune, keegi ei taha teid enam ja kurb on teie saatus, mispärast sõitke vanemate juure, paluge nendelt andeks ja alustage korralikku elu. Kas arvate, et vanemad andestavad teile?” Arvan, et andestaks, võiksin elada küll kodus, on õigus, et keegi mind varsti enam ei taha”, vastas ta minu küsimusele pisarad silmis. Purskasin täielikult nutma, kui tuletan meele ta ema. Meie jutuajamine kestab ligi pool tundi. Ta on mulle kõnelenud tõtt ja valet, nagu pärast ametniku juures kontrollides selgus. Wale oli see, et ta esimest korda langes tööpuudusel. Ta on tulnud Pärnust kohe keskkooli lõpetades Tartu, on olnud aga siis juba täiesti langenud. Pärnus elas oma vanemate kodus nende valve ja hoole all. Samuti, kui otsisime prostitutsiooni teele sattumise põhjust, peame otsima kõlblise lodevuse põhjusi. Wastawa kirjanduse ja andmete alusel, näib. et langenute hingeelu on rikutud väga noorelt, sel ajal, mil laps on olnud täiskasvanute hoole all. On loomulik, et meie täiskasvanud oma lapsi meelega ei riku. Rikume neid aga küll teadmatuses, küll hoolimatusest ja vahest ka olude sunnil. Meie ei pane oma kodudes tähele lapsi sel määral, kuidas meie peaksime seda tegema. Lapsed aga näevad igat meie avaldust, mis tahes ehk tahtmata juueduwad nende hinge. Wanemad on intiimsemas vahekorras väikeste laste nähes ja kõnelevad intiimseid jutte väikeste laste kuuldes, olles arvamisel, et need sellest aru ei saa. Teame aga igaiüks oma elust ja võime lugeda vastavast kirjandusest, et 3-5 aastani mõjutatakse laste hingeelu kõige rohkem. Mis laps sel ajal näinud ja kuulnud, jääb püsima tema alateadvusse. Kahtlemata on suur hulk õnnetuid naisi, kui ka mehi, kelle instinkt on rikutud vanemate eneste poolt kõige kõige paremates kodudes, kõnelemata nendest kodudest, kus tehakse seda olude sunnil, asudes koos ühes toas ja toimetades seal kõiki elu avaldusi.

Lisa 9

Artikkel: Prostitutsioon pealinnas //Vaba Maa 1923, nr 194, 26. august.

Tallinna komblusvalvekoha juhataja doktor Harry Rüütmani ettepanekuid tegevuse tõhustamisest võitluses suguhaiguste leviku ja prostitutsiooni vastu.

Meie seltskonna laiemates ringides on ettekujutus Tallinnas walitsewast sugulisest kõlwatusest omandatud peajasjalikult ainult kurikuulsa Wiru tänawa elawa kauba widewikutundide muljetest, wõi jälle ajalehtede kirjeldusest kabareede ööelu ja autodega kihutamise piltidest. Et aga tõelist,

kõigiti autoriteetilist pilti olukorra kohta anda, selleks toome siin väljavõtte Tallinna linna kombuluswalwekoha juhataja dr. H. Rüütmani kirjast linna tervishoiu osakonna juhatajale, mis ilmus tervishoiu komisjoni üleeileõhtusel istangul arutusele tuli. Linna kombuluswalwkoha juhataja märgib järgmiselt:

Prostitutsioon on lahutamatu osa meie kõlblisest kultuurist, selle suurenemine ja vähenemine oleneb rahwakihtide majanduslisest seisukorrast. Rahwa kõlbluse peale on wiimased kümme aastat rängasti mõjunud, näiteseks ei ole meil enne ilmasõda kunagi kriminaliteet nii lopsakalt ja igakülgsest ennast awaldanud, kui peale revolutsiooni.

Truult peegeldub ajalehede kuulutustes meie tallinnlaste langenud moraal. Need kuulutused, mis enamjagu maskeeritult kuid sagedasti ka lausa intiimtuwust otsiwad, on tunnistuseks, kuidas inimesed ilma häbitundeta awalikult end pakuwad sugulisele ühendusele. Ka meil on juba spetsialiste suguelu praktiliseks käsitamiseks ilmunud, kes oma abi paluvad. "Kosjalehes" nr. 11, 13. juunist kuulutab keegi järgmist: "Noormees, kogemustega, soovib tutwust kogenemata neidudega, kes soowiwad uudishimu pärast omale kogemust saada spetsialisti käest": Kuidas see "pärl" meie kultuurilisest edenemisest ühiskonna ja eriti noorsoo peale mõjub ja prostitutsiooni süwendab, sest pikemalt kõnelda on üleliigne.

Tallinnas ei puudu wist ühelgi restoraanil ega klubil kabinetid ehk eraldatud toad ja kõikide wõõrastemajade numbritoad on awatud suguiha täitmiseks ilmunud paaridele. Wiimastel aastatel on mõned kohwikud ja saunad ka selleks otstarbeks oma ruume hakanud kasutama. Nagu kõigest sellest järeldada wõib, on tarwidus suur niisuguste ruumide järele. Noored alaealised koolilapsed on neis kohtades alalised wõõrad ja enamal jaol ei tea wanemad, missugusel teel lapsed omale taskuraha kino ja maiusajade jaoks teeniwad, sest tütreid wiibiwad neis kohtades harilikult kella 4-8 õhtul.

Alaealiste ja sajalane prostitutsioon joogikohtade arwu kaswamisega proportsionaalselt kaswanud, sest ka prostitutsiooni kohta maksab nõudmise ja pakkumise otsekohene wahekord. Nendele asutustele, kui ka prostitutsiooni allikatele, ei saa praeguste määruste põhjal midagi teha, sest nende ruumid käiwad kolde puutumatusse alla ja isikud, kes seal wiibiwad, ülekuulamisele tuua ei tohti, sest see oleks isikupuutumatusse rikkumine. Nii on siis ülewalnimetatud kohad kindlad kantsid, kus salajane prostitutsioon lobbab ja alatasa uut materjaali juurde muretseb.

Awalikku prostitutsiooni saab politsei korrarikkumise mõttes waos hoida, kuid tänawal aetawat äri ka kusagil pole suutnud ära kaotada, sest see oleks jällegi isikupuutumatus ja üheõigusluse wastu eksimine.

Tallinnas on paregu umbes 400 registreeritud lõbunaisterahwast, kellelt vähemalt 1/8?. Ainult igakorde sundmise waral arstilisel järelewaatusel käib. Üksikud on juhtumised, kus haigemajasse wabatahtlikult minnakse. Seda teewad prostitueeriwad ainult äärmistel juhtudel, kui haigus juba niikaugele on edenenu, et ära takistab.

Mitte-prostitueeriwad põlgawad haigemaja tema üldiste haigekambrite pärast, kus kooswiibimine lõbunaisterahwastega alandaw ja wastik on.

Rõõmustawal wiisil leiab maikuul awatud linna maksuta suguhaiguste ambulatoorium isegi naisterahwaste juures poolehoidu ja senine päewane abiotsijate leidmise arw on üle 20. Abiotsjad on enamasti käsitöölised, maja- ja muud haigekassale mitte alluwad teenijad.

Kui suur Tallinnas salajaste prostitueeritawate arw on, ei wõi keegi ütelda, kuid umbkaudu wõib arwata, et nende arw, nagu igalpool, 5-6 korda reistreeritute arwust suurem on.

Praegu, kus meil makswate seaduste järele isegi registreeritute üle korralikku sanitaar-kontrolli ei saa pidada ja salajased lõbunaisterahwad, kes haiguste laialilaotamise suhtes mitu korda kardetawamad on, ning haiged meesterahwad wabalt haigusi edasi annawad, on senisel wiisil maksew arstline kontroll üleliigne ja ilma asjata kulu linnale. Sest senikaua kui 1/7 haigetest puudulikult rawitsetakse ja 6/7 wabalt haigusi endasi annawad, on arusaadaw, et suguhaiguste juhtumiste arw ei kahane. Peealegi on ülekohtune, et üks wäikene osa prostitueeriwatelt suurema osa süüid kandma peab, sest neile tehakse takistusi äriajamiseks, seatakse sanitaar-kontrolli alla, rawitsetakse sunniwiisil ja surutakse sellega nagu teatud alandawasse seisusesse kuna kaugelt suurem hulk wabalt oma professionile awalikkudes ja kinnistes kohtades ja isegi ajalehtede kaudu anduda wõib.

Kui meil Tallinnas eelmisel neljal aastal wähe siifiliste haigeksjäämise juhtumisi oli, siis laseb see sellega seletada, et salajase prostitutsiooni wastu karmimalt ja isegi seadusewastaselt wõideldi. Nüüd aga, kus seletatakse, et elu meil normaalseks muutuda ja piinlikult igalt poolt seaduslikku alust nõutakse, näitab siifiliste haigeks jäämiste arw wiimastel aastatel tõustwat tendentsi.

Üheks uute kawatssustega sotsiaal, majanduse, kaswawate ja terwise aladel tuleks eriti prostitutsiooni ja suguhaiguste vähendamiseks katsuda nende algallikatele ligi pääseda ja püüda igal wiisil nõudmist vähendada, siis saaks ka loomulikult pakkumine wähenema. Ameeriklane

Flerner, kes prostitutsiooni Euroopas igakülgset uurinud on, ütleb õieti, et suguiha täitmise raskendamisega saab tema järele nõudmist miinimumini viia ja ühes sellega väheneksid prostitutsioon ja suguhaigused.

See oleks see alus, millest võitluses prostitutsiooniga ja suguhaigustega välja peaksime minema. Siis ehk suudaksime enam humansemalt ja otstarbekohasemalt nende pahedega võidelda.

Linna tervishoiu komisjon otsustas esineda tervishoiku pealvalitsele sooviavaldusega, et vastava uue seaduse eelnõu väljatöötamiseks saaks erikomisjon loodud, mille tööst osavõtma kutsutaks ka linna tervishoiu osakonna, välis- ja kriminaalpolitseide, töö- ja hoolkeandeministeeriumi esitajad.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Getter Martinson,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “**Suhtumisest prostitutsiooni Eesti ajakirjanduse valguses aastatel 1920-1940**”, mille juhendaja on Karin Veski ja kaasjuhendaja Ken Kalling, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Getter Martinson

04.09.2023